The Aruna Sanskrit Language Series

The Bhagavad Gita Sanskrit Key

Verse-by-Verse Grammar & Vocabulary

Sample of Chapter Two

A.K. Aruna

PDF version

New and Improved!

The Aruna Sanskrit Language Series

The Bhagavad Gita Sanskrit Key

Verse-by-Verse Grammar & Vocabulary

Sample of Chapter Two

A.K. Aruna

PDF version

Second Edition

Upasana Yoga Media

Second edition 2012
Copyright © 2012 Upasana Yoga
All rights reserved.

This publication is a free sampling of Chapter Two from the original publication of eighteen chapters. It may only be freely distributed and shared in whole and unchanged. This sampling is not for resale in any way. This sampling is copyrighted and not for inclusion in part or whole in any other work, free or for resale.

ISBN (PDF): 978-1-938597-04-6

Edited by Francelia Sevin

Published by
Upasana Yoga Media
Palm Desert, CA
www.UpasanaYoga.org

Invocation

नारायणं नमस्कृत्य नरं चैव नरोत्तमम्।
देवीं सरस्वतीं चैव ततो जयमुदीरयेत्।।

Nārāyaṇaṃ namaskṛtya naraṃ caiva narottamam.

Devīṃ sarasvatīṃ caiva tato jayam udīrayet.

Bowing to Lord *Nārāyaṇa* (*Kṛṣṇa*), to *Nara*, the best of men [namely *Arjuna*], and to the Goddess [of knowledge] *Sarasvatī*, then may one commence the [lore called] *Jaya* (Victory).

Mahābhārata 1.1

The Aruna Sanskrit Language Series

The Aruna Sanskrit Language Series is a groundbreaking series of media that enriches the study of both the Sanskrit language and Vedanta. The six titles currently in the series are highly flexible and cross-referenced, guiding readers through Sanskrit basics to proficient level—unlocking the vocabulary and grammar and helping them comprehend the deeper meaning of the Bhagavad Gita. These titles are available through the publishing arm of Upasana Yoga at www.UpasanaYoga.org.

Other Titles in *The Aruna Sanskrit Language Series* (available in Print & PDF)

The Aruna Sanskrit Grammar Reference
The Aruna Sanskrit Grammar Coursebook: 64 Lessons Based on the Bhagavad Gita Chapter Two
The Bhagavad Gita Dictionary
The Bhagavad Gita Reader: Sanskrit/English Parallel Text
The Sanskrit Reading Tutor: *Read It, Click It, Hear It!* (only in PDF)

Other Titles by A.K. Aruna

The Bhagavad Gita: Victory Over Grief And Death
Patanjali Yoga Sutras: Translation and Commentary in the Light of Vedanta Scriptures
Patanjali Yoga Sutras: A Translation in the Light of Vedanta Scriptures

Content

Acknowledgments Pg. 9

Abbreviations 11

The Aruna Sanskrit Language Series 13

The Bhagavad Gita

The Bhagavad Gita Sanskrit Key Pg. 19

2 **साङ्ख्य-योग** *Sāṅkhya-yoga* Knowledge 47

References 69

About the Author 71

Acknowledgments

Timeless adoration to my *guru*, Swami Dayananda Saraswati, a brilliant link in the tradition between the original knowledge of reality and today. Under his tutelage, many gifted teachers are reinvigorating the Vedanta teaching tradition throughout India—and the world—in many different languages.

For this book, I am indebted to Arthur A. Macdonell (1854 - 1930) from whose works—*A Sanskrit Grammar for Students* (Oxford University Press, Third Edition 1927, in reprint as recently as 1997), *A Vedic Grammar for Students*, and *A Practical Sanskrit Dictionary*—I have learned most of the Sanskrit grammar that I know. In preparing this book I have also relied upon Sir Monier Williams' *A Sanskrit-English Dictionary* and his *A Dictionary, English and Sanskrit*, V. P. Apte's *The Practical Sanskrit-English Dictionary*, Krishna Vishor's *Gita Prakasa*, and finally Amritsariya Ram Bhanot's *Shrimad Bhagavad Gita with Amritavarshini Tika*. For the Sanskrit analysis and presentation of the *Gita*, we are all indebted to the *Bhashya* of Sri Sankaracarya. For the concise English rendering of the import of the verses, again I fall at the feet of my teacher, Swami Dayananda Saraswati. His four volume *Bhagavadgita Home Study Course* clearly expounds the depth and breadth of *Vyāsa*'s and *Śaṅkara*'s vision to the English speaking world of today.

And finally I wish to thank you the readers, who have provided me an opportunity through this work to deepen my knowledge of the Sanskrit language and Bhagavad Gita.

Abbreviations

a. or adj.	adjective(s)
abl.	ablative
acc.	accusative
act.	active
adv.	adverb
aor.	aorist (tense)
Ā.	*Ātmanaipada*
bene.	benedictive
बृ॰उ॰	*Bṛhadāraṇyaka Upaniṣad*
cf.	compare
ch.	chapter
cj.	conjunction
cmpd.	compound
conj.	conjugation
cpv.	comparative
cs.	causal
decl.	declension, declined
des.	desiderative
du.	dual(s)
f. or fem.	feminine(s)
fr.	from
fut.	future
fut. pt.	future participle (active)
impf.	imperfect
impv.	imperative
in.	indeclinable
in. pt.	indeclinable participle
inf.	infinitive
intens.	intensive(s)
interj.	interjection(s)
irreg.	irregular
m. or masc.	masculine(s)
mid.	middle (*Ātmanaipada*)
n. or neut.	neuter(s)
nom.	nominative
num.	numeral
P.	*Parasmaipada*
pt.	participle(s)
pcl.	particle(s)
ps.	passive
past act. pt.	past active participle
pp.	past participle (passive)
perf.	perfect (tense)
peri.	periphrastic
pl.	plural
poss. prn.	possessive pronoun
pot.	potential (mood)
pot. ps. pt.	potential passive participle
prep.	preposition(s)
pr.	present
pr. pt.	present participle (active)
pr. mid. pt.	present middle participle
prn.	pronoun
prn. a.	pronominal adjective
redup.	reduplicated/reduplication
redup. perf. pt.	reduplicated perfect participle (active)

Abbreviations (cont.)

reflex.	reflexive
√	root
sg.	singular
w/	with

The Aruna Sanskrit Language Series

The Aruna Sanskrit Language Series: Book 1 is titled *The Complete Sanskrit Grammar Reference*. The *Sanskrit Grammar Reference* follows the reference style presentation of grammar. This will provide a logical, consistent and complete exposition of the grammar for reading-only proficiency. The grammar uses minimal wording and presents the material in outline and chart form as much as possible to maximize your visual memory of the information. This method also greatly assists review and re-review of the grammar, necessary to master the subject. Several of the charts have multiple forms within them that demonstrate simple, easy to remember patterns which are overlooked by many grammar books. This helps you to also logically remember the information. The grammar is presented in the Western style, which emphasizes analytic, reading skills, as opposed to the more difficult composition and speaking skills. As much as possible, the examples in the book are taken from the Bhagavad Gita, so your targeted vocabulary builds quickly.

The Aruna Sanskrit Language Series: Book 2 is titled *Learning Sanskrit through the Bhagavad Gita: The Aruna Coursebook*. The exercise in the first lesson of the *Aruna Coursebook* directs the student to the *Script Reading Exercise*, given as an appendix. This section provides the complete Bhagavad Gita second chapter in large-print Sanskrit with transliteration using the English alphabet under each line, followed with the entire chapter again with only the large-print Sanskrit to test your progress. The text and transliteration are broken down in two separate ways to show the separate syllables and then the individual words, thus progressively showing the student the proper methodology for correctly pronouncing the original Sanskrit text. This section should provide all the necessary practice material for the student to learn the Sanskrit script—essential for proceeding through the rest of this work and any other Sanskrit work. For students who need help in pronunciation of Sanskrit words, I highly advise finding a teacher, a friend or someone in your community who will surprise you with their readiness to assist you—knowledge of Sanskrit and its literature seems to nurture this helpful attitude. These people need not know the meaning of all the Sanskrit words, but they can read the Sanskrit script. Additionally, a tape or CD of the Bhagavad Gita is available through the Arsha Vidya Gurukulam (www.arshavidya.org).

An alternative help for this *Script Reading Exercise* is the specially developed *Sanskrit Reading Tutor: Read It, Click It, Hear It!*, a uniquely formatted PDF file that has the alphabet sections from the *Grammar Reference* plus

the *Script Reading Exercise* of the *Grammar Coursebook*. The special feature of the PDF is that one can click on any of the characters in the alphabet section to hear its pronunciation, and on any of the individual lines, quarter verses, or their syllables of Script Reading Exercise to hear their pronunciation. In this way one can have each of these script elements individually re-read to you over and over while you are seeing the script on your screen—a unique and invaluable tool for learning the script and its pronunciation.

The rest of the lessons gives a relatively quick overview of the entire *Sanskrit Grammar Reference*—its layout, its methodology and how its grammar rules are to be understood. Enough explanation with little redundancy is provided to explain the outlined and charted grammar presented in the reference grammar so that you can learn on your own with little or no assistance from a teacher, assuming you can apply a post-high school aptitude towards this work. The examples and exercises in the *Aruna Coursebook* are drawn from the second chapter of the Bhagavad Gita, which is taught completely. In the *Aruna Coursebook*, vocabulary is presented by giving the English meaning of the individual words, their grammar and also their contextual use within expressions from the Gita. This should make it very easy to learn the vocabulary. By teaching the vocabulary of the verses in a consistent Sanskrit prose order, which is syntactically based, the student gains a quicker grasp of Sanskrit syntax. All exercise expressions and sentences are taken directly from the Gita—no extraneous material is presented. These words, expressions and sentences are repeated throughout the *Aruna Coursebook* in the lessons and exercises to assist your memory; nothing is taken for granted as you progress through the *Aruna Coursebook*. All the examples and lessons are cross-referenced to their specific verses in the Gita, so the context and the English translation given therein will provide an answer-key and guide for the student's work. After knowing the prose order of all the verses of the second chapter, the student is then introduced to the analysis of verses so that he or she can quickly and confidently see the meaning of the Bhagavad Gita verses directly. Concepts presented in the Gita are expounded, so that non-Indian and Indian students alike can appreciate the depth of discussion within the Gita. The *Aruna Coursebook* forms a four to twelve month full-time course in itself, depending on the effort put forth and any previous exposure to this language or familiarity with other languages that may have affinity to the Sanskrit language. At the completion of The *Aruna Coursebook* you will be familiar with the entire range of Sanskrit grammar for reading proficiency and be able to sight read with understanding all the verses of the second chapter of the Bhagavad Gita, which briefly presents the entire teaching of the Gita. Like for the first book, a specially developed computer CD disk is available with a PDF

formatted file that includes the vocabulary and exercise sentences individually read out when clicked. Again, this is a unique and invaluable tool for learning the correct pronunciation of Sanskrit that is impossible to attain through any other of the teaching materials currently available, short of having a teacher continually available to help your pronunciation of these sentences.

The Aruna Sanskrit Language Series: Book 3 is titled *The Bhagavad Gita Dictionary*. This is a Sanskrit to Sanskrit and English dictionary of the entire Bhagavad Gita. Many entries include reference citations to grammatical rules for their peculiar formations presented in *Sanskrit Grammar Reference*. The derivation of many words is included as appropriate. The entries also provide Sanskrit synonyms and/or meanings plus contextual Sanskrit analysis of compound words, so that your vocabulary builds beyond the Gita with each use. The goal of this vocabulary building is to encourage you to start to think in Sanskrit while you read Sanskrit – a multiplying effect that greatly enhances learning and builds the skills necessary to progress to Panini and the full grasp of the Sanskrit language.

The Aruna Sanskrit Language Series: Book 4 consists of all eighteen chapters of verses of the Bhagavad Gita and is titled *The Complete Bhagavad Gita Reader: Reading to Build Fluency and Comprehension*. It presents on each left-hand page the Gita verses, then on the opposing page the same verses in easier to understand prose order and an English translation of those verses, in columnar format. The purpose of this section and its design is three-fold. First, you are instructed to read Gita verses daily. Reading skills are encouraged and developed so that you can read Sanskrit text as effortlessly as your native language. By reading down each of the respective pages, the student can quickly read either the original verses, the prose version, or the English rendering—as well as relate these three by reading across the opposing pages. Later understanding of what you are reading follows and is greatly enhanced by this exercise. Secondly, the prose presentation of the verses quickly brings you to an understanding of the meaning of the verses, well before the difficult skill of unraveling the grammar packed into verse form. Breaking with tradition, all words in the prose are grammatically split apart, helping you see the individual words with their full grammatical form. Interspersed in the prose in parentheses are additional Sanskrit words necessary to help you comprehend the meaning and context of certain words and to understand the not-so-obvious references of certain pronouns found in some verses. Thirdly, the English translation is given out-of-the-way in its own column to de-emphasize your dependence on English as a medium for understanding Sanskrit. This translation doubles as a quick answer-key to the *Aruna Coursebook*

exercises, which are all cross-referenced to the matching verses. Additionally, contextual explanation is added in parentheses so as not to mislead the reader into confusing editorial commentary with the actual translation. This is a feature sorely lacking in existing translations that I have come across. Certain Sanskrit words that have a depth of technical and cultural meaning packed into them, or intentionally have multiple meanings, are well explained in the *Aruna Coursebook* and in the *Bhagavad Gita Dictionary*. After being initially translated, the original Sanskrit word is then used in the English translation of the following verses and is clarified, if necessary, only in parenthetical commentary. This makes for better readability of the translation, during this language study and especially after this study—once you realize that there are no equivalent, concise expressions in English for certain Sanskrit words, nor need they be manufactured.

The Aruna Sanskrit Language Series: Book 5 consists of the vocabularies verse-by-verse of the entire Bhagavad Gita, in verse order, and is titled *Unlocking the Bhagavad Gita in Its Sacred Tounge: The Grammatical Key*. The *Grammatical Key* also can be used as a quick answer-key to the *Aruna Coursebook* exercises. By collecting the vocabularies together, this becomes a marvelous tool to study the grammar, syntax and meaning of the verses of the Gita.

This book series was arranged for the following reasons. *Book One* and *Two* are meant to stand by themselves as an introduction to Sanskrit, without needing the other three books. If the student wants to proceed in this learning, then minimally *Book Five* is also required. *Book Three* was separated from the other books as it is more convenient to have a separate dictionary that can be opened as a reference for *Book Two, Four*, and *Five*, or as a reference tool apart from this series of books. If one is not interested in learning Sanskrit grammar and can read the Sanskrit script, yet wants to know the Bhagavad Gita and how its meaning is arrived, then just *Book Five* will more or less suffice. If one simply wants a very good translation of the Bhagavad Gita and can read the Sanskrit script, then *Book Four* is complete in itself. If you cannot read the Sanskrit script, but still want to see this same good translation, then see this author's *Victory Over Grief and Death the Bhagavad Gita*, it has the entire Bhagavad Gita within it.

Although not specifically designed as a classroom text, the various components of this work may be used as an aid or auxiliary to classroom instruction. On the other hand, this work specifically helps those who have students who are interested in learning Sanskrit, but who do not have the time, materials or expertise to teach the subject themselves, yet can act as an occasional or regular coach for these students.

If the reader is already familiar with or knowledgeable in Sanskrit, then this series provides the benefits of a quick but thorough reference guide to the grammar of written Sanskrit for personal or teaching purposes, and an in-depth analysis of each word, each compound-word, each sentence, and each topic of the Bhagavad Gita—in accordance with the ancient core tradition, free from any new-age accretion. Therefore nothing stands between you and the original text. You will understand in English, what Arjuna heard in Sanskrit from Lord Krishna.

The Bhagavad Gita Sanskrit Key

This section presents each verse with the original form of the verse (in bold), the same verse in parentheses with the सन्धि-s broken and commas separating the पाद-s, the संस्कृत prose order of the verse, the English rendering of the verse, and its word-by-word meaning and grammar—numbered in the same order as expressed in the English. If any peculiar grammatical formation or syntax needs to be mentioned, a reference to the appropriate paragraph or chart in the *Aruna Sanskrit Grammar Reference* is noted. This is a very helpful section for learning how to render these verses into English, as the vocabulary, grammar and syntax are shown in one place.

For those verses that need to be combined to complete the idea or the sense, they are so merged. The संस्कृत prose order conforms, for the most part, to **7.2:** in the *Aruna Sanskrit Grammar Reference*. There may be some differing with that prose order to emphasis some point or grammatical structure in a sentence. Some English punctuation may also be added to the prose order to help distinguish a phrase or word within the sentence, but only when deemed most helpful. English requires much more punctuation than संस्कृत, because of its high dependence on word-order for its meaning and because of the accepted style of writing in English. I have tried not to force all of its punctuation upon the संस्कृत prose order.

The translation is generally a literal translation. By this, I mean that I have tried to mirror much of the संस्कृत grammar in the English, in the same way as the संस्कृत listener would understand the words heard. Not that I dislike a poetic or an entertaining rendering of the संस्कृत here, but I believe that Lord कृष्ण was not wishing to entertain अर्जुन, but was rather trying to teach during this conversation. So the presentation is that of a serious teaching, not poetry. संस्कृत literature is mostly in verse form, not because they were trying to write poetry, but that verse form was easier to memorize than prose, and memorization was the dominant means of transmitting these texts from generation to generation.

Added to the literal translation, words in parentheses are another way of saying the same thing as what is just before it, either from संस्कृत into English or as an equivalent संस्कृत expression. Where, instead, I have had to complete or add background context to the preceding word or phrase, or have had to lead into the following word or phrase, these have been put in square brackets.

The word-by-word that follows the English rendering sometimes combines two or more संस्कृत words on the same line. This is usually done just to save space for fitting onto the page. However, sometimes a single word or set expression in English is rendered in संस्कृत by more than one संस्कृत word, although, as one can readily see, it is usually the other way around. I have hyphenated the components of compound words, and have often put the separate components on separate lines so that I can show the individual meanings of the components as best as possible. In doing this, I have added the English prepositions, etc. required to express that component's syntactical connection to the other word(s) in the compound. I have also consecutively numbered the word-by-word lines in their English word order, so one can easily locate the words according to their English renderings in the full translation above. The grammar of the whole compound word is given on the line of the last component. When a participle is part of a compound, I do not analyze the participle like I would if the participle were not in compound. The संस्कृत epithets for the participants in this dialogue are translated and whom they indicate are also given. In the translation of the verse, though, only the individual's name is given. संस्कृत dialogue employs epithets more often than in English dialogue. Moreover, the meanings of the epithets are rarely important to the meaning of the verse. Usually the epithets are cumbersome in the flow of the English, so I have basically replaced them with the individual's name. Where it does add to the meaning, or when two or more epithets are strung together, I've translated the extra ones).

अथ द्वितीयोऽध्यायः

सञ्जय उवाच।

तं तथा कृपयाविष्टमश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्। विषीदन्तमिदं वाक्यमुवाच मधुसूदनः॥१॥

(सञ्जयः उवाच। तं तथा कृपया आविष्टम्, अश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्। विषीदन्तम् इदं वाक्यम्, उवाच मधुसूदनः॥)

सञ्जयः उवाच। मधु-सूदनः तम् [अर्जुनं] तथा कृपया आविष्टम् अश्रु-पूर्ण-आकुल-ईक्षणं विषीदन्तम् [च] इदं वाक्यम् उवाच। (2.1)

सञ्जय said: कृष्ण spoke these words to him [अर्जुन] who in that way was overwhelmed by pity, with eyes stressed and full of tears, and was sad.

1	सञ्जयः	सञ्जय [the narrator of the Gita]	fr. सञ्जय *m. sg. nom.*
2	उवाच	said	fr. √वच् *P. perf. 3rd sg.* (**5.10.3:**)
3	मधु-सूदनः	(कृष्ण) the destroyer of the demon मधु	fr. मधु-सूदन *m. sg. nom.*
6	तम् [अर्जुनं]	to him [अर्जुन] [who]	fr. तद् *prn. m. sg. acc.*
7	तथा	in that way	fr. तथा *in.*
9	कृपया	by pity	fr. कृपा *f. sg. inst.*
8	आविष्टम्	was overwhelmed	fr. आविष्ट *pp. of* आ + √विश् *a. m. sg. acc.* (**2.85:**)
11	अश्रु-पूर्ण-	and full of tears	
10	-आकुल-ईक्षणं	with eyes stressed	fr. अश्रु-पूर्ण-आकुल-ईक्षण *a. m. sg. acc.* (**2.7:** & **2.8:**)
12	विषीदन्तम् [च]	[and] was sad	fr. विषीदत् *pr. pt. of* वि + √सद् *a. m. sg. acc.* (**5.15.3:** & **2.101:**)
5	इदं वाक्यम्	this statement [these words]	fr. इदम् *prn. n. sg. acc.*; वाक्य *n. sg. acc.*
<u>4</u>	उवाच	spoke	fr. √वच् *P. perf. 3rd sg.* (**5.10.3:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

श्रीभगवानुवाच।
कुतस्त्वा कश्मलमिदं विषमे समुपस्थितम्। अनार्यजुष्टमस्वर्ग्यमकीर्तिकरमर्जुन॥ २॥
(श्रीभगवान् उवाच। कुतः त्वा कश्मलम् इदं, विषमे समुपस्थितम्। अनार्यजुष्टम् अस्वर्ग्यम्, अकीर्तिकरम् अर्जुन॥)
श्री-भगवान् उवाच। विषमे इदम् अन्-आर्य-जुष्टम् अ-स्वर्ग्यम् अ-कीर्ति-करं [च] कश्मलं कुतः त्वा समुपस्थितम्, अर्जुन। (**2.2**)
The Lord said: In [such] a crisis [i.e., at the outset of this war], from where came to you this despair, unacceptable for a person of the Vedic culture, not leading to heaven, and engendering dishonor, O अर्जुन?

1	श्री-भगवान् उवाच	the Lord said	fr. श्री-भगवत् *m. sg. nom.*; √वच् *P. perf.* 3rd *sg.* (**5.10.3:**)
2	विषमे	in [such] a crisis	fr. विषम *m. sg. loc.*
6	इदम्	this	fr. इदम् *prn. n. sg. nom.*
8	अन्-आर्य-	not [for] a person of the Vedic culture	
9	-जुष्टम्	acceptable	fr. अनार्य-जुष्ट *a. n. sg. nom.*
10	अ-स्वर्ग्यम्	not leading to heaven	fr. अ-स्वर्ग्य *a. n. sg. nom.*
12	अ-कीर्ति-	dishonor	
11	-करं [च]	[and] engendering	fr. अकीर्ति-कर *a. n. sg. nom.*
7	कश्मलं	despair	fr. कश्मल *n. sg. nom.*
3	कुतः	from where	fr. कुतस् *in.* (**6.19:**)
5	त्वा	to you	fr. त्वम् *prn. sg. acc.*
4	समुपस्थितम्	came	fr. समुपस्थित *pp. of* सम् + उप + √स्था *pt. n. sg. nom.* (**6.6:**)
13	अर्जुन	O अर्जुन	fr. अर्जुन *m. sg. voc.*

क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ नैतत्त्वय्युपपद्यते। क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठ परन्तप॥ ३॥
(क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ, न एतद् त्वयि उपपद्यते। क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं, त्यक्त्वा उत्तिष्ठ परन्तप॥)
क्लैब्यं मा स्म गमः, पार्थ। एतद् त्वयि न उपपद्यते। क्षुद्रं हृदय-दौर्बल्यं त्यक्त्वा उत्तिष्ठ, परन्-तप। (**2.3**)
Do not yield to impotency, O अर्जुन. It does not befit you. Give up this lowly weakness of heart and get up, O अर्जुन (Vexer of Foes)!

2	क्लैब्यं	to impotency	fr. क्लैब्य *n. sg. acc.*
1	मा स्म गमः	do not go [i.e., yield]	fr. मा *in.*; स्म *in.*; [अ-]गमः *fr.* √गम् *P.* अ *Aorist* 2nd *sg.* (**5.5.c:**)
3	पार्थ	(अर्जुन) O Son of पृथा	fr. पार्थ *m. sg. voc.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

4	एतद्	it	fr. एतद् *prn. n. sg. nom.* (**4.7:**)
6	त्वयि	[in] you	fr. त्वम् *prn. sg. loc.* (**4.2:**)
5	न उपपद्यते	does not befit	fr. न *in.*; उप + √पद् *4.Ā. pr. 3rd sg.*
8	क्षुद्रं	[this] lowly	fr. क्षुद्र *a. n. sg. acc.*
10	हृदय-	of heart	
9	-दौर्बल्यं	weakness	fr. हृदय-दौर्बल्य *n. sg. acc.*
7	त्यक्त्वा	give up	fr. त्यक्त्वा *in. pt. of* √त्यज् (**2.81:**)
11	उत्तिष्ठ	[and] get up	fr. उद् + √स्था *1.P. impv. 2nd sg.* (**5.15.4: & 2.24:**)
12	परन्-तप	(अर्जुन) O Vexer of Foes	fr. पर-म्-तप *m. sg. voc.* (**2.55:**)

अर्जुन उवाच।

कथं भीष्ममहं सङ्ख्ये द्रोणं च मधुसूदन। इषुभिः प्रतियोत्स्यामि पूजार्हावरिसूदन॥ ४॥

(अर्जुनः उवाच। कथं भीष्मम् अहं सङ्ख्ये, द्रोणं च मधुसूदन। इषुभिः प्रतियोत्स्यामि, पूजार्हौ अरिसूदन॥)

अर्जुनः उवाच। मधु-सूदन अरि-सूदन, कथम् अहं सङ्ख्ये पूजा-अर्हौ भीष्मं द्रोणं च [उभौ] इषुभिः प्रतियोत्स्यामि। (**2.4**)

अर्जुन said: O कृष्ण (Destroyer of Demons and Foes), how will I fight in battle with arrows against भीष्म and द्रोण, who are worthy of my worship [thus becoming a destroyer of my गुरु-s]?

1	अर्जुनः उवाच	अर्जुन said	fr. अर्जुन *m. sg. nom.*; √वच् *P. perf. 3rd sg.* (**5.10.3:**)
2	मधु-सूदन	(कृष्ण) O Destroyer of the Demon मधु	fr. मधु-सूदन *m. sg. voc.*
3	अरि-सूदन	(कृष्ण) O Destroyer of Foes	fr. अरि-सूदन *m. sg. voc.*
4	कथम्	how?	fr. कथम् *in.*
5	अहं	I	fr. अहम् *prn. sg. nom.*
7	सङ्ख्ये	in battle	fr. सङ्ख्य *n. sg. loc.*
11	पूजा-	of [my] worship	
10	-अर्हौ	who are worthy	fr. पूजा-अर्ह *a. m. du. acc.* (**2.7:**)
9	भीष्मं द्रोणं च [उभौ]	against भीष्म and द्रोण	fr. भीष्म *m. sg. acc.*; द्रोण *m. sg. acc.*; च *in.*
8	इषुभिः	with arrows	fr. इषु *f. pl. inst.*
6	प्रतियोत्स्यामि	will fight	fr. प्रति + √युध् *P. fut. 1st sg.* (**2.76:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

गुरूनहत्वा हि महानुभावाञ्छ्रेयो भोक्तुं भैक्ष्यमपीह लोके।
हत्वार्थकामांस्तु गुरूनिहैव भुञ्जीय भोगान्रुधिरप्रदिग्धान्॥५॥

(गुरून् अहत्वा हि महानुभावान्, श्रेयः भोक्तुं भैक्ष्यम् अपि इह लोके। हत्वा अर्थकामान् तु गुरून् इह एव, भुञ्जीय भोगान् रुधिरप्रदिग्धान्॥)

महा-अनुभावान् गुरून् अ-हत्वा हि इह लोके भैक्ष्यम् अपि भोक्तुं श्रेयः [स्यात्], अर्थ-कामान् तु गुरून् हत्वा इह एव रुधिर-प्रदिग्धान् भोगान् भुञ्जीय। (**2.5**) [It would be] better I not kill these highly honored गुरु-s and even beg alms here in the world [i.e., become a renunciate] than kill [these] गुरु-s seeking [their own] ends and [then] indulge here in pleasures, drenched with [their] blood.

3	महा-अनुभावान्	[these] highly honored	fr. महा-अनुभाव *a. m. pl. acc.* (**2.7:**)
4	गुरून्	गुरु-s	fr. गुरु *m. pl. acc.*
2	अ-हत्वा हि	[indeed] [I] not kill	fr. अहत्वा *in. pt. of* √हन् (**6.9:** & **6.6:**); हि *in.*
7	इह लोके	here in the world	fr. इह *in.*; लोक *m. sg. loc.*
6	भैक्ष्यम् भोक्तुं	beg alms	fr. भैक्ष्य *n. sg. acc.*; भोक्तुम् *inf. of* √भुज् *in.* (**7.20:**)
5	अपि	[and even]	fr. अपि *in.*
1	श्रेयः [स्यात्]	[it would be] better	fr. श्रेयस् *cpv. a. n. sg. nom.* (**6.25:** & **3.14:**)
11	अर्थ-	[their own] ends	
10	-कामान्	seeking	fr. अर्थ-काम *a. m. pl. acc.*
8	तु	than	fr. तु *in.*
9	गुरून् हत्वा	kill [these] गुरु-s	fr. गुरु *m. pl. acc.*; हत्वा *in. pt. of* √हन्
13	इह एव	here [indeed]	fr. इह *in.*; एव *in.*
16	रुधिर-	with [their] blood	
15	-प्रदिग्धान्	drenched	fr. रुधिर-प्रदिग्ध *a. m. pl. acc.*
14	भोगान्	[in] pleasures	fr. भोग *m. pl. acc.*
12	भुञ्जीय	[and then] indulge	fr. √भुज् *7.Ā. pot. 1st sg.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

न चैतद्विद्मः कतरन्नो गरीयो यद्वा जयेम यदि वा नो जयेयुः।
यानेव हत्वा न जिजीविषामस्तेऽवस्थिताः प्रमुखे धार्तराष्ट्राः॥६॥

(न च एतद् विद्मः कतरद् नः गरीयः, यद् वा जयेम यदि वा नः जयेयुः। यान् एव हत्वा न जिजीविषामः, ते अवस्थिताः प्रमुखे धार्तराष्ट्राः॥)

कतरद् च नः गरीयः एतद् न विद्मः — यद् वा जयेम यदि वा नः जयेयुः। यान् एव हत्वा न जिजीविषामः, ते धार्त-राष्ट्राः प्रमुखे अवस्थिताः। (**2.6**) We [I] do not know which one of the two is better for us—whether [by my fighting] we should conquer, or [by my withdrawal] they should conquer us. Those allies of धृत-राष्ट्र, after slaying whom we would not want to live, stand facing [us].

3	कतरद् च	(and) (which) of the two	fr. कतर *prn. a. n. sg. acc.* (**4.16.1:**); च *in.*
4	नः गरीयः	[is] better for us	fr. अहम् *prn. pl. gen.* (**4.2:**); गरीयस् *cpv. a. n. sg. acc.* (**6.25:** & **3.14:**)
2	एतद्	[which] one	fr. एतद् *prn. n. sg. acc.* (**4.7:**)
1	न विद्मः	we [I (**7.4.4:**)] do not know	fr. न *in.*; √विद् *2.P. pr. 1st pl.*
5	यद् वा	whether	fr. यद् *in.*; वा *in.*
6	जयेम	we should conquer	fr. √जि *1.P. pot. 1st pl.*
7	यदि वा	or if	fr. यदि *in.*; वा *in.*
9	नः	us	fr. अहम् *prn. pl. acc.* (**4.2:**)
8	जयेयुः	they should conquer	fr. √जि *1.P. pot. 3rd pl.*
12	यान् एव	whom [indeed]	fr. यद् *prn. m. pl. acc.* (**4.11:**); एव *in.*
11	हत्वा	after slaying	fr. हत्वा *in. pt. of* √हन् (**6.9:** & **6.6:**)
13	न जिजीविषामः	we do not [i.e., would not] want to live	fr. न *in.*; √जीव् *P. des. pr. 1st pl.* (**5.41:**)
10	ते धार्त-राष्ट्राः	those allies of धृतराष्ट्र	fr. तद् *prn. m. pl. nom.* (**4.6:**); धार्तराष्ट्र *m. pl. nom.*
15	प्रमुखे	facing [us]	fr. प्रमुखे *in.*
14	अवस्थिताः	stand	fr. अवस्थित *pp. of* अव + √स्था *pt. m. pl. nom.* (**6.6:** & **7.17.1:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः पृच्छामि त्वां धर्मसम्मूढचेताः।
यच्छ्रेयः स्यान्निश्चितं ब्रूहि तन्मे शिष्यस्तेऽहं शाधि मां त्वां प्रपन्नम्॥७॥

(कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः, पृच्छामि त्वां धर्मसम्मूढचेताः। यद् श्रेयः स्यात् निश्चितं ब्रूहि तद् मे, शिष्यः ते अहं शाधि मां त्वां प्रपन्नम्॥)

[अहं] कार्पण्य-दोष-उपहत-स्व-भावः धर्म-सम्मूढ-चेताः [च] त्वां पृच्छामि — यद् निश्चितं श्रेयः स्यात्, तद् मे ब्रूहि। अहं ते शिष्यः। त्वां प्रपन्नं, मां शाधि। (**2.7**) With [my] mind overcome by miserliness [i.e., yet to be spent seeking श्रेयस्/the ultimate good] and confused about धर्म, I ask You—what is definitely श्रेयस्? That, please tell me. I am Your student. Having surrendered to You, please teach me.

3	कार्पण्य-दोष-	by miserliness-defect	
2	-उपहत-	overcome	
1	-स्व-भावः	with my mind	fr. कार्पण्य-दोष-उपहत-स्व-भाव *a. m. sg. nom.* (**2.8:** & **2.3:**)
6	धर्म-	about duty, what supports [the world]	
5	-सम्मूढ-	[that is] confused	
4	-चेताः [च]	[and] having a mind	fr. धर्म-सम्मूढ-चेतस् *a. m. sg. nom.* (**3.6.i:**)
7	त्वां पृच्छामि	I ask you	fr. त्वम् *prn. sg. acc.*; √प्रछ् *6.P. pr. 1st sg.*
8	यद्	what	fr. यद् *prn. n. sg. nom.*
10	निश्चितं	definitely	fr. निश्चितम् *in.*
11	श्रेयः	the ultimate good	fr. श्रेयस् *cpv. n. sg. nom.* (**6.25:** & **3.14:**)
9	स्यात्	would be	fr. √अस् *2.P. pot. 3rd sg.*
12	तद्	that	fr. तद् *prn. n. sg. acc.*
14	मे	me	fr. अहम् *prn. sg. dat.* (**4.2:** & **7.10.A.1:**)
13	ब्रूहि	please tell	fr. √ब्रू *2.P. impv. 2nd sg.*
15	अहं	I [am]	fr. अहम् *prn. sg. nom.* (**4.2:**)
16	ते शिष्यः	your student	fr. त्वम् *prn. sg. gen.* (**4.2:**); शिष्य *pot. ps. pt. of* √शास् *m. sg. nom.* (**6.8:**)
18	त्वां	to You	fr. त्वम् *prn. sg. acc.* (**4.2:** & **7.8.5:**)
17	प्रपन्नं	having surrendered	fr. प्रपन्न *pp. of* √पद् *pt. m. sg. acc.* (**6.6:**)
20	मां	me	fr. अहम् *prn. sg. acc.* (**4.2:** & **7.8.A.1:**)
19	शाधि	please teach	fr. √शास् *2.P. impv. 2nd sg.* (**5.19.11:** & **5.6.a:** & **2.100:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

न हि प्रपश्यामि ममापनुद्याद्यच्छोकमुच्छोषणमिन्द्रियाणाम्।
अवाप्य भूमावसपत्नमृद्धं राज्यं सुराणामपि चाधिपत्यम्॥८॥

(न हि प्रपश्यामि मम अपनुद्यात्, यद् शोकम् उच्छोषणम् इन्द्रियाणाम्। अवाप्य भूमौ असपत्नम् ऋद्धं, राज्यं सुराणाम् अपि च आधिपत्यम्॥)

भूमौ हि (=यस्मात्) अ-सपत्नम् ऋद्धं राज्यं, सुराणाम् अपि च आधिपत्यम् अवाप्य, यद् मम इन्द्रियाणाम् उच्छोषणं शोकम् अपनुद्यात्, [तद्] न प्रपश्यामि। (**2.8**) —Because, [though] gaining an unrivalled and prosperous kingdom on earth and even lordship over the heavenly deities, I do not see [on my own] what would remove the sorrow [i.e., guilt and hurt] drying up my senses.

1	भूमौ हि (=यस्मात्)	because on earth	fr. भूमि *f. sg. loc.*; हि *in.*
3	अ-सपत्नम्	un-rivalled	fr. असपत्न *a. n. sg. acc.*
4	ऋद्धं	[and] prosperous	fr. ऋद्ध *pp. of* √ऋध् *a. n. sg. acc.* (**6.6:** & **2.76:** & **2.78:**)
5	राज्यम्	kingdom	fr. राज्य *n. sg. acc.*
8	सुराणाम्	over the heavenly deities	fr. सुर *m. pl. gen.*
6	अपि च	and even [though]	fr. अपि *in.*; च *in.*
7	आधिपत्यम्	lordship	fr. आधिपत्य *n. sg. acc.*
2	अवाप्य	gaining	fr. अवाप्य *in. pt. of* अव + √आप्
10	यद्	which, what	fr. यद् *prn. n. sg. nom.*
14	मम	my	fr. अहम् *prn. sg. gen.* (**4.2:**)
15	इन्द्रियाणाम्	(of) senses	fr. इन्द्रिय *n. pl. gen.*
13	उच्छोषणं	drying up	fr. उच्छोषण *a. m. sg. acc.*
12	शोकम्	the sorrow	fr. शोक *m. sg. acc.*
11	अपनुद्यात्	would remove	fr. अप + √नुद् *P. bene. 3rd sg.* (**5.32:** & **7.26:**)
9	[तद्] न प्रपश्यामि	[that] I do not see	fr. न *in.*; प्र + √दृश् *1.P. pr. 1st sg.* (**5.15.6:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

सञ्जय उवाच।

एवमुक्त्वा हृषीकेशं गुडाकेशः परन्तपः। न योत्स्य इति गोविन्दमुक्त्वा तूष्णीं बभूव ह॥९॥

(सञ्जयः उवाच। एवम् उक्त्वा हृषीकेशं, गुडाकेशः परन्तपः। न योत्स्य इति गोविन्दम्, उक्त्वा तूष्णीं बभूव ह॥)

सञ्जयः उवाच। हृषीक-ईशम् एवम् उक्त्वा, परन्-तपः गुडाका-ईशः गो-विन्दं "न योत्स्य" इति उक्त्वा, तूष्णीं बभूव ह। (**2.9**)

सञ्जय said: Having thus spoken to कृष्ण, अर्जुन, the Vexer of Foes, told कृष्ण, "I will not fight" and became silent.

1	सञ्जयः उवाच	सञ्जय said	fr. सञ्जय *m. sg. nom.*; √वच् *P. perf.* 3rd *sg.* (**5.10.3:**)
3	हृषीक-ईशम्	(कृष्ण) the Lord of the senses	fr. हृषीक-ईश *m. sg. acc.* (**2.8:** & **2.3:**)
2	एवम् उक्त्वा	having spoken thus [to]	fr. एवम् *in.*; उक्त्वा *in. pt. of* √वच् (**6.9:** & **2.80:**)
5	परन्-तपः	(अर्जुन) the one who vexes foes	fr. पर-म्-तप *m. sg. nom.* (**2.55:**)
or 5	परन्-तप	(धृतराष्ट्र) O Vexer of Foes	fr. पर-म्-तप *m. sg. voc.* [an alternate reading]
4	गुडाका-ईशः	(अर्जुन) the master over lethargy	fr. गुडाका-ईश *m. sg. nom.* (**2.8:** & **2.3:**)
7	गो-विन्दं	(कृष्ण) the one understood through scripture	fr. गो-विन्द *m. sg. acc.*
8	न योत्स्ये इति	"I will not fight"	fr. न *in.*; √युध् *Ā. fut.* 1st *sg.* (**2.76:**); इति *in.*
6	उक्त्वा	told	fr. उक्त्वा *in. pt. of* √वच् (**6.9:** & **2.80:**)
<u>9</u>	तूष्णीं बभूव ह	[and] became silent	fr. तूष्णीम् *in.*; √भू *P. perf.* 3rd *sg.* (*irreg.* **5.28:**); ह *pcl.*

तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत। सेनयोरुभयोर्मध्ये विषीदन्तमिदं वचः॥१०॥

(तम् उवाच हृषीकेशः, प्रहसन् इव भारत। सेनयोः उभयोः मध्ये, विषीदन्तम् इदं वचः॥)

भारत, हृषीक-ईशः प्रहसन् इव तम् उभयोः सेनयोः मध्ये विषीदन्तम् इदं वचः उवाच। (**2.10**) O धृत-राष्ट्र, with a smile [i.e., smiling at the new-found student in अर्जुन and smiling at the bold request to teach अर्जुन between two armies at the outset of war], कृष्ण said these words to him [अर्जुन] who was sad in the midst of both armies.

1	भारत	(धृतराष्ट्र) O Descendant of Emperor भरत	fr. भारत *m. sg. voc.*
3	हशीक-ईशः	(कृष्ण) lord of the senses	fr. हशीक-ईश *m. sg. nom.* (**2.8:** & **2.3:**)
2	प्रहसन् इव	as though laughing, with a smile	fr. प्रहसत् *pr. pt. of* प्र + √हस् *pt. m. sg. nom.*; इव *in.*
6	तम्	to him [अर्जुन]	fr. तद् *prn. m. sg. acc.*
9	उभयोः सेनयोः	of both armies	fr. उभा *prn. a. f. du. gen.* (**4.16.b:**); सेना *f. du. gen.*
8	मध्ये	in the midst	fr. मध्य *n. sg. loc.*
7	विषीदन्तम्	[who] was sad	fr. विषीदत् *pr. pt. of* वि + √सद् *1.P. a. m. sg. acc.*
5	इदं वचः	this (these) words	fr. इदम् *prn. n. sg. acc.*; वचस् *n. sg. acc.* (**7.4.1:**)
<u>4</u>	उवाच	said	fr. √वच् *P. perf.* 3rd *sg.* (**5.10.3:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

श्रीभगवानुवाच।

अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे। गतासूनगतासूंश्च नानुशोचन्ति पण्डिताः॥११॥

(श्रीभगवान् उवाच। अशोच्यान् अन्वशोचः त्वं, प्रज्ञावादान् च भाषसे। गतासून् अगतासून् च, न अनुशोचन्ति पण्डिताः॥)

श्री-भगवान् उवाच। त्वम् अ-शोच्यान् अन्वशोचः, प्रज्ञा-वादान् च भाषसे। पण्डिताः गत-असून् अ-गत-असून् च न अनुशोचन्ति।

(**2.11**) The Lord said: You have grieved for those not to be grieved, yet proclaim words of wisdom. The wise do not grieve for those whose life's breath is gone or not [yet] gone.

1	श्री-भगवान् उवाच	the Lord said	fr. श्री-भगवत् *m. sg. nom.*; √वच् *P. perf.* 3rd *sg.* (**5.10.3:**)
2	त्वम्	you	fr. त्वम् *prn. sg. nom.*
4	अ-शोच्यान्	those not to be grieved	fr. अशोच्य *pot. ps. pt of* √शुच् *a. m. pl. acc.*
3	अन्वशोचः	have grieved for	fr. अनु + √शुच् *1.P. impf.* 2nd *sg.*
7	प्रज्ञा-	of wisdom	
6	-वादान्	words	fr. प्रज्ञा-वाद *m. pl. acc.*
5	च भाषसे	yet proclaim	fr. च *in.*; √भाष् *1.Ā. pr.* 2nd *sg.*
8	पण्डिताः	the wise	fr. पण्डित *m. pl. nom.*
10	गत-असून्	[those] whose life's breath is gone	fr. गत-असु *a. m. pl. acc.* (**2.7:**)
12	अ-गत-	is not [yet] gone	
11	-असून् च	or [those] whose life's breath	fr. अगत-असु *a. m. pl. acc.* (**2.7:**); च *in.*
9	न अनुशोचन्ति	do not grieve for	fr. न *in.*; अनु + √शुच् *1.P. pr.* 3rd *pl.*

न त्वेवाहं जातु नासं न त्वं नेमे जनाधिपाः। न चैव न भविष्यामः सर्वे वयमतः परम्॥१२॥

(न तु एव अहं जातु न आसं, न त्वं न इमे जनाधिपाः। न च एव न भविष्यामः, सर्वे वयम् अतः परम्॥)

न तु एव जातु अहं न आसं, न त्वं, न इमे जन-अधिपाः। न च एव सर्वे वयम् अतः परं न भविष्यामः। (**2.12**)

Never [was there a time that] I was not, nor you, nor these kings. Nor will any of us cease to exist hereafter.

1	न तु एव जातु	never [was there a time that]	fr. न *in.*; तु *in.*; एव *in.*; जातु *in.*
2	अहं न आसं	I was not	fr. अहम् *prn. sg. nom.*; न *in.*; √अस् *2.P. impf.* 1st *sg.*
3	न त्वं	nor you	fr. न *in.*, त्वम् *prn. sg. nom.*
4	न इमे जन-अधिपाः	nor these kings	fr. न *in.*; इदम् *prn. m. pl. nom.* (**4.8:**); जन-अधिप *m. pl. nom.* (**6.24.1:**)
5	न च एव	nor	fr. न *in.*; च *in.*; एव *in.*
8	अतः परं	hereafter	fr. अतस् *in.* (**6.19:**); परम् *in.* (**6.16:**)
7	सर्वे वयम्	all, any [of] us	fr. सर्व *prn. a. pl. nom.* (**4.16.2:**); अहम् *prn. pl. nom.* (**4.2:**)
6	न भविष्यामः	will not be, will cease to exist	fr. न *in.*; √भू *P. fut.* 1st *pl.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

देहिनोऽस्मिन्यथा देहे कौमारं यौवनं जरा। तथा देहान्तरप्राप्तिर्धीरस्तत्र न मुह्यति॥१३॥

(देहिनः अस्मिन् यथा देहे, कौमारं यौवनं जरा। तथा देहान्तरप्राप्तिः, धीरः तत्र न मुह्यति॥)

देहिनः, यथा अस्मिन् देहे कौमारं यौवनं जरा [च], तथा देह-अन्तर-प्राप्तिः। तत्र धीरः न मुह्यति। (**2.13**)
For the देहिन् (one with a body), like [passing through] childhood, maturity, and old age in this body, so too [for the देहिन् who remains the same] there is the gain of another body [after this body dies]. Concerning this, the wise person is not confused.

1	देहिनः	for the देहिन् (one with a body)	fr. देहिन् *m. sg. gen.*
2	यथा	like	fr. यथा *in.*
6	अस्मिन् देहे	in this body	fr. इदम् *prn. m. sg. loc.* (**4.8:**); देह *m. sg. loc.*
3	कौमारं	[passing through] childhood	fr. कौमार *n. sg. nom.*
4	यौवनं	maturity	fr. यौवन *n. sg. nom.*
5	जरा [च]	[and] old age	fr. जरा *f. sg. nom.*
7	तथा	so too	fr. तथा *in.*
9	देह-अन्तर-	of another body	
8	-प्राप्तिः	[there is] the gain	fr. देह-अन्तर-प्राप्ति *f. sg. nom.* (**2.7:**)
10	तत्र	concerning this	fr. तत्र *in.*
11	धीरः	the wise person	fr. धीर *m. sg. nom.*
12	न मुह्यति	is not confused	fr. न *in.*; √मुह् *4.P. pr. 3rd sg.*

मात्रास्पर्शास्तु कौन्तेय शीतोष्णसुखदुःखदाः। आगमापायिनोऽनित्यास्तांस्तितिक्षस्व भारत॥१४॥

(मात्रास्पर्शाः तु कौन्तेय, शीतोष्णसुखदुःखदाः। आगमापायिनः अनित्याः, तान् तितिक्षस्व भारत॥)

कौन्तेय, मात्रा-स्पर्शाः (=इन्द्रिय-स्पर्शाः मात्र-स्पर्श-विषयाः वा) तु शीत-उष्ण-सुख-दुःख-दाः आगम-अपायिनः अ-नित्याः। तान् तितिक्षस्व, भारत। (**2.14**) O अर्जुन, the contacts of the senses [or rather, the sense objects—from a distance or in contact], which give cold/hot and pleasure/pain [the natural pairs of opposites], have a beginning and an end and [therefore] are time bound. Endure them [i.e., accept them objectively as they are], O अर्जुन.

1	कौन्तेय	(अर्जुन) O Son of कुन्ती	fr. कौन्तेय *m. sg. voc.*
3	मात्रा-	of the senses	
2	-स्पर्शाः तु	[indeed] the contacts	fr. मात्रा-स्पर्श *m. pl. nom.*; तु *in.*
5	शीत-उष्ण-	cold and hot	
4	-सुख-दुःख-दाः	giving pleasure and pain	fr. शीत-उष्ण-सुख-दुःख-द *a. m. pl. nom.* (**6.24.1:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

6	आगम-अपायिनः	have a beginning and an end	fr. आगम-अपायिन् *a. m. pl. nom.* (**2.7:**)
7	अ-नित्याः	[therefore] [are] time-bound	fr. अनित्य *a. m. pl. nom.*
9	तान्	them [the contacts of the senses]	fr. तद् *prn. m. pl. acc.*
8	तितिक्षस्व	endure, desire to remain sharp [despite]	fr. √तिज् *Ā. des. impv. 2nd sg.* (**5.41:** & **2.81:** & **2.101:**)
10	भारत	(अर्जुन) O (Brilliant) Son of India	fr. भारत *m. sg. voc.*

यं हि न व्यथयन्त्येते पुरुषं पुरुषर्षभ। समदुःखसुखं धीरं सोऽमृतत्वाय कल्पते॥१५॥

(यं हि न व्यथयन्ति एते, पुरुषं पुरुषर्षभ। समदुःखसुखं धीरं, सः अमृतत्वाय कल्पते॥)

पुरुष-ऋषभ, यं हि पुरुषम् एते [स्पर्शाः विषयाः वा] न व्यथयन्ति, सम-दुःख-सुखं धीरं [च], सः अ-मृतत्वाय कल्पते। (**2.15**)

O अर्जुन, the person whom these [unavoidable contacts or sense objects] do not afflict, who is the same in pleasure and pain, and who is discerning—that one is fit for freedom.

1	पुरुष-ऋषभ	(अर्जुन) O Prominent Among Men	fr. पुरुष-ऋषभ *m. sg. voc.* (**2.8:** & **2.3:**)
3	यं हि	whom [indeed]	fr. यद् *prn. m. sg. acc.* (**4.11:**); हि *in.*
2	पुरुषम्	the person	fr. पुरुष *m. sg. acc.*
4	एते [स्पर्शाः विषयाः वा]	these [contacts, or sense objects]	fr. एतद् *prn. m. pl. nom.* (**4.7:**)
5	न व्यथयन्ति	do not afflict	fr. न *in.*; √व्यथ् *P. cs. pr. 3rd pl.* (**5.40:**)
6	सम-	who is the same	
7	-दुःख-सुखं	in pleasure and pain	fr. सम-दुःख-सुख *a. m. sg. acc.*
8	धीरं [च]	[and] who is discerning	fr. धीर *m. sg. acc.*
9	सः	that one	fr. तद् *prn. m. sg. nom.* (**4.6:**)
11	अ-मृतत्वाय	for freedom	fr. अमृतत्व *n. sg. dat.*
10	कल्पते	is fit	fr. √क्लृप् *klp 1.Ā. pr. 3rd sg.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

नासतो विद्यते भावो नाभावो विद्यते सतः। उभयोरपि दृष्टोऽन्तस्त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः॥१६॥

(न असतः विद्यते भावः, न अभावः विद्यते सतः। उभयोः अपि दृष्टः अन्तः, तु अनयोः तत्त्वदर्शिभिः॥)

अ-सतः (=सतः अन्यस्य) भावः न विद्यते, सतः अ-भावः न विद्यते। तत्त्व-दर्शिभिः उभयोः अपि अनयोः अन्तः तु दृष्टः। (**2.16**)

असत् (the unreal, the time-bound form) has no being [of its own], and सत् (the real, existence) has no nonbeing. [This] conclusion, regarding both these, is discerned by the seers of the truth. [In “this form exists,” “that form exists,” existence is constant. But the unreal, time-bound forms constantly change.]

1	अ-सतः	the unreal (सतः अन्यस्य other than the real) [has]	fr. असत् *pr. pt. of* √अस् *n. sg. gen.* (**5.19.4:**)
3	भावः	being	fr. भाव *m. sg. nom.*
2	न विद्यते	no	fr. न *in.*; √विद् *ps. pr. 3rd sg.* (*w/gen.* **7.12.1.a:**)
4	सतः	the real [has]	fr. सत् *pr. pt. of* √अस् *n. sg. gen.* (**5.19.4:**)
6	अ-भावः	non-being	fr. अभाव *m. sg. nom.*
5	न विद्यते	no	fr. न *in.*; √विद् *ps. pr. 3rd sg.*
14	तत्त्व-	of the truth	
13	-दर्शिभिः	by the seers	fr. तत्त्व-दर्शिन् *a. m. pl. inst.*
10	उभयोः	regarding both	fr. उभ *prn. n. du. gen.* (**4.16.b: & 7.12.2.b:**)
9	अपि	[indeed]	fr. अपि *in.*
11	अनयोः	these	fr. इदम् *prn. n. du. gen.* (**4.8:**)
8	अन्तः	the conclusion	fr. अन्त *m. sg. nom.*
7	तु	[indeed]	fr. तु *in.*
12	दृष्टः	is seen, is discerned	fr. दृष्ट *pp. of* √दृश् *pt. m. sg. nom.*

अविनाशि तु तद्विद्धि येन सर्वमिदं ततम्। विनाशमव्ययस्यास्य न कश्चित्कर्तुमर्हति॥१७॥

(अविनाशि तु तद् विद्धि, येन सर्वम् इदं ततम्। विनाशम् अव्ययस्य अस्य, न कश्चिद् कर्तुम् अर्हति॥)

येन तु इदं सर्वं ततं, तद् [सत्] अ-विनाशि विद्धि। न कश्-चिद् अस्य अ-व्ययस्य विनाशं कर्तुम् अर्हति। (**2.17**)

By which [सत्, existence/reality] all this [the असत्, the “this and that” time-bound world, including this body-mind complex] is pervaded, know that [i.e., the timeless and real] to be indestructible. Nothing is able to bring about the destruction of this that does not change.

1	येन तु	by which [existence/reality] (indeed)	fr. यद् *prn. n. sg. inst.*; तु *in.*
2	इदं सर्वं	all this [the time-bound world]	fr. इदम् *prn. n. sg. nom.*; सर्व *prn. a. n. sg. nom.* (**4.16.2:**)
3	ततं	is pervaded	fr. तत *pp. of* √तन् *pt. n. sg. nom.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

5	तद् [सत्]	that [i.e., the timeless and real]	fr. तद् *prn. n. sg. acc.*
6	अ-विनाशि	[to be] indestructible	fr. अविनाशिन् *a. n. sg. acc.*
4	विद्धि	(you) please know	fr. √विद् *2.P. impv. 2nd sg.* (**5.6.a:**)
7	न कश्-चिद्	no one, nothing	fr. न *in.*; क-चिद् *prn. cmpd. m. sg. nom.* (**4.20:** & **2.27:**)
11	अस्य	of this	fr. इदम् *prn. m. sg. gen.* (**4.8:**)
12	अ-व्ययस्य	that does not change	fr. अव्यय *a. m. sg. gen.*
10	विनाशं	the destruction	fr. विनाश *m. sg. acc.*
9	कर्तुम्	to bring about	fr. कर्तुम् *inf. of* √कृ *in.* (**6.10:** & **5.34:**) (**7.20:**)
8	अर्हति	is able	fr. √अर्ह् *1.P. pr. 3rd sg.*

अन्तवन्त इमे देहा नित्यस्योक्ताः शरीरिणः। अनाशिनोऽप्रमेयस्य तस्माद्युध्यस्व भारत॥१८॥

(अन्तवन्तः इमे देहाः, नित्यस्य उक्ताः शरीरिणः। अनाशिनः अप्रमेयस्य, तस्माद् युध्यस्व भारत॥)

नित्यस्य (=अ-कालस्य) अ-नाशिनः अ-प्रमेयस्य (=मनस्-विषयत्वम् अयोग्यस्य) शरीरिणः इमे देहाः अन्तवन्तः उक्ताः। तस्माद् युध्यस्व, भारत। (**2.18**) These bodies of the timeless, indestructible, non-objectifiable [as the self-evident subject] embodied one [who obtains as the being/reality of these body-mind complexes] are said to be subject to [unavoidable] death. Therefore fight, O अर्जुन.

2	नित्यस्य (=अ-कालस्य)	of the timeless	fr. नित्य *a. m. sg. gen.*
3	अ-नाशिनः	indestructible	fr. अनाशिन् *a. m. sg. gen.*
4	अ-प्रमेयस्य (=मनस्-विषयत्वम् अ-योग्यस्य)	non-objectifiable	fr. अप्रमेय *a. m. sg. gen.*
5	शरीरिणः	the embodied [one]	fr. शरीरिन् *a. m. sg. gen.*
1	इमे देहाः	these bodies	fr. इदम् *prn. m. pl. nom.* (**4.8:**); देह *m. pl. nom.*
7	अन्तवन्तः	subject to death	fr. अन्तवत् *a. m. pl. nom.* (**7.7.1:**)
6	उक्ताः	are said [to be]	fr. उक्त *pp. of* √वच् *pt. m. pl. nom.* (**6.6:**)
8	तस्मात्	therefore	fr. तस्मात् *in.*
9	युध्यस्व	fight	fr. √युध् *4.Ā. impv. 2nd sg.*
10	भारत	(अर्जुन) O (Brilliant) Son of India	fr. भारत *m. sg. voc.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

य एनं वेत्ति हन्तारं यश्चैनं मन्यते हतम्। उभौ तौ न विजानीतो नायं हन्ति न हन्यते॥१९॥

(यः एनं वेत्ति हन्तारं, यः च एनं मन्यते हतम्। उभौ तौ न विजानीतः, न अयं हन्ति न हन्यते॥)

यः एनं [देहिनम्/सत्] हन्तारं वेत्ति, यः च एनं हतं मन्यते, उभौ तौ न विजानीतः। अयं न हन्ति, न हन्यते। (**2.19**)

The one who thinks this [the embodied one, the real, the self-evident subject] is the agent of destruction [change, etc.], and the one who thinks this [the embodied one, the real] is the object of destruction—both do not know. This neither destroys nor is destroyed.

1	यः	the one who	fr. यद् *prn. m. sg. nom.*
3	एनं [देहिनम्/सत्]	this [the embodied one, the real]	fr. एनद् *prn. m. sg. acc.*
4	हन्तारं	[to be] the agent of destruction	fr. हन्तृ *m. sg. acc.* (**3.38:**)
2	वेत्ति	thinks	fr. √विद् *2.P. pr. 3rd sg.* (**2.42:**)
5	यः च	and the one who	fr. यद् *prn. m. sg. nom.*; च *in.*
7	एनं	this	fr. एनद् *prn. m. sg. acc.*
8	हतं	is the object of destruction	fr. हत *pp. of* √हन् *a. m. sg. acc.*
6	मन्यते	thinks	fr. √मन् *4.Ā. pr. 3rd sg.*
9	उभौ तौ	both these	fr. उभ *prn. a. m. du. nom.* (**4.16.b:**); तद् *prn. m. du. nom.*
10	न विजानीतः	do not know	fr. न *in.*; वि + √ज्ञा *9.P. pr. 3rd du.* (**5.23.2:**)
11	अयं	this	fr. इदम् *prn. m. sg. nom.* (**4.8:**)
12	न हन्ति	neither destroys	fr. न *in.*; √हन् *2.P. pr. 3rd sg.*
<u>13</u>	न हन्यते	nor is destroyed	fr. न *in.*; √हन् *ps. pr. 3rd sg.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

न जायते म्रियते वा कदाचिन्नायं भूत्वाभविता वा न भूयः।
अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे॥ २०॥

(न जायते म्रियते वा कदाचिद्, न अयं भूत्वा अभविता वा न भूयः। अजः नित्यः शाश्वतः अयं पुराणः, न हन्यते हन्यमाने शरीरे॥)

अयं न कदा-चिद् जायते, म्रियते वा। न [अस्ति] — भूत्वा भूयः अ-भविता, न वा [—अभूत्वा भूयः भविता इत्यर्थः]। अयम् अ-जः नित्यः शाश्वतः पुराणः शरीरे हन्यमाने न हन्यते। (**2.20**)

This [the embodied one, the real] is never born, nor dies. It is not that coming to be, it again comes not to be, nor the opposite [becoming nonexistent, it again comes to be]. This, which is unborn, timeless, ever the same, and always there is not destroyed [i.e., not changed] when the body is being destroyed [i.e., changed].

1	अयं	this [embodied one, the real]	fr. इदम् *prn. m. sg. nom.* (**4.8:**)
2	न कदा-चिद्	never	fr. न *in.*; कदा-चिद् *in.*
3	जायते	is born	fr. √जन् *4.Ā. pr. 3rd sg.* (**5.16.4:**)
4	म्रियते वा	nor dies	fr. √मृ *ps. pr. 3rd sg.* (**5.37.3:** with active sense); वा *in.*
5	न [अस्ति]	it is not that	fr. न *in.*
6	भूत्वा	being, coming to be	fr. भूत्वा *in. pt. of* √भू
7	भूयः	again	fr. भूयस् *in.*
8	अ-भविता	[it] [is what] comes not to be	fr. अ-भवितृ *a. m. sg. nom.*
9	न वा	or the negative, nor the opposite	fr. न *in.*; वा *in.*
10	[न अ-भूत्वा भूयः भविता]	[i.e., it is not that becoming nonexistent, it again comes to be]	fr. भवितृ *a. m. sg. nom.*
11	अयम्	this	fr. इदम् *prn. m. sg. nom.*
12	अ-जः	[which is] unborn	fr. अज *a. m. sg. nom.* (**6.24.3:**)
13	नित्यः	timeless	fr. नित्य *a. m. sg. nom.*
14	शाश्वतः	ever the same	fr. शाश्वत *a. m. sg. nom.*
15	पुराणः	[and is] always there	fr. पुराण *a. m. sg. nom.*
17	शरीरे	(when) the body	fr. शरीर *n. sg. loc.*
18	हन्यमाने	is being destroyed	fr. हन्यमान *pr. ps. pt. of* √हन् *pt. n. sg. loc.* (**7.14.1:**)
16	न हन्यते	is not destroyed	fr. न *in.*; √हन् *ps. pr. 3rd sg.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

वेदाविनाशिनं नित्यं य एनमजमव्ययम्। कथं स पुरुषः पार्थ कं घातयति हन्ति कम्॥ २१॥

(वेद अविनाशिनं नित्यं, यः एनम् अजम् अव्ययम्। कथं सः पुरुषः पार्थ, कं घातयति हन्ति कम्॥)

पार्थ, यः एनं [देहिनम्/सत्] अ-विनाशिनं नित्यम् अ-जम् अ-व्ययं [च] वेद, कथं सः पुरुषः कं घातयति, कं [च] हन्ति। (2.21)

O अर्जुन, [when] one knows this [the देहिन्—oneself, the embodied one, the real] to be indestructible, timeless, unborn, and unchanging, [then] how does that person cause the death of whom, or kill whom?

1	पार्थ	(अर्जुन) O Son of पृथा	fr. पार्थ *m. sg. voc.*
2	यः	[when] the one who	fr. यद् *prn. m. sg. nom.*
4	एनम् [देहिनम्/सत्]	this [embodied one, the real] [to be]	fr. एनद् *prn. m. sg. acc.*
5	अ-विनाशिनं	indestructible	fr. अविनाशिन् *a. m. sg. acc.*
6	नित्यम्	timeless	fr. नित्य *a. m. sg. acc.*
7	अ-जम्	unborn	fr. अज *a. m. sg. acc.* (**6.24.3:**)
8	अ-व्ययं [च]	[and] unchanging	fr. अव्यय *a. m. sg. acc.*
3	वेद	knows	fr. √विद् *P. perf. 3rd sg.* (**5.28:**)
9	कथं	[then] how? [does]	fr. कथम् *in.* (**6.19:**)
10	सः पुरुषः	that person	fr. तद् *prn. m. sg. nom.*; पुरुष *m. sg. nom.*
11	कं घातयति	(does) cause the death [of] whom	fr. किम् *prn. m. sg. acc.*; √हन् *P. cs. pr. 3rd sg.* (**5.40:**)
<u>12</u>	कं [च] हन्ति	[or] kill whom	fr. किम् *prn. m. sg. acc.*; √हन् *2.P. pr. 3rd sg.*

वासांसि जीर्णानि यथा विहाय नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि।
तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संयाति नवानि देही॥ २२॥

(वासांसि जीर्णानि यथा विहाय, नवानि गृह्णाति नरः अपराणि। तथा शरीराणि विहाय जीर्णानि, अन्यानि संयाति नवानि देही॥)

यथा नरः जीर्णानि वासांसि विहाय अपराणि नवानि गृह्णाति, तथा देही जीर्णानि शरीराणि विहाय अन्यानि नवानि संयाति। (2.22)

Just as a person discarding worn-out clothes takes other new ones; similarly, the embodied one, discarding worn-out bodies, takes on other new ones.

1	यथा	just as	fr. यथा *in.*
2	नरः	a person	fr. नर *m. sg. nom.*
4	जीर्णानि वासांसि	worn-out clothes	fr. जीर्ण *a. n. pl. acc.*; वासस् *n. pl. acc.* (**3.6.i:**)
3	विहाय	discarding	fr. विहाय *in. pt. of* वि + √हा

May be freely distributed in accordance to Copyright page

6	अपराणि	other (ones)	fr. अपर *prn. a. n. pl. acc.* (**4.16.3:**)
7	नवानि	new	fr. नव *a. n. pl. acc.*
5	गृह्णाति	takes	fr. √ग्रह् *9.P. pr. 3rd sg.*
8	तथा	similarly	fr. तथा *in.*
9	देही	the embodied one	fr. देहिन् *m. sg. nom.*
11	जीर्णानि	worn-out	fr. जीर्ण *a. n. pl. acc.*
12	शरीराणि	bodies	fr. शरीर *n. pl. acc.*
10	विहाय	discarding	fr. विहाय *in. pt. of* वि + √हा
14	अन्यानि	other (ones)	fr. अन्य *prn. a. n. pl. acc.* (**4.16.1:**)
15	नवानि	new	fr. नव *a. n. pl. acc.*
13	संयाति	takes on	fr. सम् + √या *2.P. pr. 3rd sg.* (**2.54:**)

नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः। न चैनं क्लेदयन्त्यापो न शोषयति मारुतः॥२३॥

(न एनं छिन्दन्ति शस्त्राणि, न एनं दहति पावकः। न च एनं क्लेदयन्ति आपः, न शोषयति मारुतः॥)

[भूमिमयानि] शस्त्राणि एनं न छिन्दन्ति, पावकः एनं न दहति, आपः एनं न क्लेदयन्ति, मारुतः न च शोषयति। (**2.23**)

Weapons [made from the element earth] do not cut it, nor [does the element] fire burn it, nor [does the element] water soak it, nor [does the element] wind wither it.

1	[भूमिमयानि] शस्त्राणि	weapons [made from the element earth]	fr. शस्त्र *n. pl. nom.*
3	एनं	it	fr. एनद् *prn. m. sg. acc.* (**4.10:**)
2	न छिन्दन्ति	do not cut	fr. न *in.*; √छिद् *7.P. pr. 3rd pl.*
4	पावकः	[the element] fire	fr. पावक *m. sg. nom.*
6	एनं	it	fr. एनद् *prn. m. sg. acc.* (**4.10:**)
5	न दहति	does not burn	fr. न *in.*; √दह् *1.P. pr. 3rd sg.*
7	आपः	[the element] water	fr. अप् *m. pl. nom.* (**3.16:**)
9	एनं	it	fr. एनद् *prn. m. sg. acc.* (**4.10:**)
8	न क्लेदयन्ति	does not soak	fr. न *in.*; √क्लिद् *P. cs. pr. 3rd pl.* (**5.40:**)
10	मारुतः	[the element] wind	fr. मारुत *m. sg. nom.*
11	न च शोषयति	does not wither [it]	fr. न *in.*; च *in.*; √शुष् *P. cs. pr. 3rd sg.* (**5.40:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

अच्छेद्योऽयमदाह्योऽयमक्लेद्योऽशोष्य एव च। नित्यः सर्वगतः स्थाणुरचलोऽयं सनातनः॥ २४॥

(अच्छेद्यः अयम् अदाह्यः अयम्, अक्लेद्यः अशोष्यः एव च। नित्यः सर्वगतः स्थाणुः, अचलः अयं सनातनः॥)

अयम् अ-च्छेद्यः, अयम् अ-दाह्यः, अ-क्लेद्यः अ-शोष्यः एव च। अयं नित्यः सर्व-गतः (=अ-देशः) स्थाणुः अ-चलः सना-तनः [च]। (**2.24**) This is uncutable. This is unburnable, unwetable, and unwitherable. This is timeless, locationless, stable, unmoving, and always existing.

1	अयम्	this [is]	fr. इदम् *prn. m. sg. nom.* (**4.8:**)
2	अ-च्छेद्यः	uncutable	fr. अच्छेद्य *pot. ps. pt. of* √छिद् *a. m. sg. nom.* (**6.8:** & **2.60:**)
3	अयम्	this [is]	fr. इदम् *prn. m. sg. nom.* (**4.8:**)
4	अ-दाह्यः	unburnable	fr. अदाह्य *pot. ps. pt. of* √दह् *a. m. sg. nom.* (**6.8:**)
5	अ-क्लेद्यः	unwetable	fr. अक्लेद्य *pot. ps. pt. of* √क्लिद् *a. m. sg. nom.* (**6.8:**)
6	अ-शोष्यः एव च	and unwitherable	fr. अशोष्य *pot. ps. pt. of* √शुष् *a. m. sg. nom.* (**6.8:**); एव *in.*; च *in.*
7	अयं नित्यः	this [is] timeless	fr. इदम् *prn. m. sg. nom.* (**4.8:**); नित्य *a. m. sg. nom.*
8	सर्व-गतः (=अ-देशः)	all-pervading [i.e., locationless]	fr. सर्व-गत *a. m. sg. nom.* (**6.6:**)
9	स्थाणुः	stable	fr. स्थाणु *a. m. sg. nom.*
10	अ-चलः	unmoving	fr. अचल *a. m. sg. nom.*
11	सना-तनः [च]	[and] always existing	fr. सनातन *a. m. sg. nom.* (**6.27:**)

अव्यक्तोऽयमचिन्त्योऽयमविकार्योऽयमुच्यते। तस्मादेवं विदित्वैनं नानुशोचितुमर्हसि॥ २५॥

(अव्यक्तः अयम् अचिन्त्यः अयम्, अविकार्यः अयम् उच्यते। तस्मात् एवं विदित्वा एनं, न अनुशोचितुम् अर्हसि॥)

अयम् अ-व्यक्तः, अयम् अ-चिन्त्यः (=मनस्-विषयत्वम् अ-योग्यः), अयम् अ-विकार्यः उच्यते। तस्मात् एवम् एनं विदित्वा अनुशोचितुं न अर्हसि। (**2.25**) This is said to be not manifest [to the senses], not an object of thought [since it is the conscious being that is aware of all thoughts], and not subject to change. Therefore [since there is no basis for grief regarding the self], knowing this as such, you cannot grieve.

1	अयम्	this	fr. इदम् *prn. m. sg. nom.* (**4.8:**)
3	अ-व्यक्तः	not manifest [to the senses]	fr. अव्यक्त *pp. of* वि + √अञ्ज् *a. m. sg. nom.* (**6.6:** & **2.81:**)
4	अयम्	this [is]	fr. इदम् *prn. m. sg. nom.* (**4.8:**)
5	अ-चिन्त्यः	not an object of thought	fr. अचिन्त्य *pot. ps. pt. of* √चिन्त् *a. m. sg. nom.*
6	अयम्	this [is]	fr. इदम् *prn. m. sg. nom.* (**4.8:**)
7	अ-विकार्यः	[and] not subject to change	fr. अविकार्य *pot. ps. pt. of* वि + √कृ *a. m. sg. nom.* (**6.8:**)
2	उच्यते	is said [to be]	fr. √वच् *ps. pr. 3rd sg.* (**5.37.6:** & **2.3.a:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

8	तस्मात्	therefore	fr. तस्मात् *in.*
11	एवम्	as such	fr. एवम् *in.*
10	एनं	this [embodied one, the real]	fr. एनद् *prn. m. sg. acc.* (**4.10:**)
9	विदित्वा	knowing	fr. विदित्वा *in. pt. of* √विद् *2.P.*
<u>12</u>	अनुशोचितुं न अर्हसि	you cannot grieve	fr. अनुशोचितुम् *inf. of* अनु + √शुच्; न *in.*; √अर्ह् *1.P. pr. 2nd sg.*

अथ चैनं नित्यजातं नित्यं वा मन्यसे मृतम्। तथापि त्वं महाबाहो नैवं शोचितुमर्हसि॥ २६॥

(अथ च एनं नित्यजातं, नित्यं वा मन्यसे मृतम्। तथा अपि त्वं महाबाहो, न एवं शोचितुम् अर्हसि॥)

महा-बाहो, अथ च एनं नित्य-जातं नित्यं मृतं वा मन्यसे, तथा अपि एवं त्वं शोचितुं न अर्हसि। (**2.26**)

O अर्जुन, now if you consider this [the self, as the body or as an individual soul,] to continually be born and die—even in that way, you should not grieve.

1	महा-बाहो	(अर्जुन) O Mighty Armed One	fr. महा-बाहु *m. sg. voc.*
2	अथ च	[and] now if	fr. अथ *in.*; च *in.*
4	एनं	this [self] [as the body]	fr. एनद् *prn. m. sg. acc.* (**4.10:**)
5	नित्य-	[to] continually	
6	-जातं	be born	fr. नित्य-जात *pp. of* √जन् *a. m. sg. acc.* (**6.6: & 7.17.1:**)
8	नित्यं मृतं	[to] continually die	fr. नित्यम् *in.*; मृत *pp. of* √मृ *a. m. sg. acc.* (**7.17.1:**)
7	वा	and	fr. वा *in.*
3	मन्यसे	you consider	fr. √मन् *4.Ā. pr. 2nd sg.*
9	तथा अपि	even	fr. तथा *in.*; अपि *in.*
10	एवं	in that way	fr. एवम् *in.*
11	त्वम्	you	fr. त्वम् *prn. sg. nom.*
13	शोचितुं	grieve	fr. शोचितुम् *inf. of* √शुच् *in.*
<u>12</u>	न अर्हसि	should not	fr. न *in.*; √अर्ह् *1.P. pr. 2nd sg.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

जातस्य हि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च। तस्मादपरिहार्येऽर्थे न त्वं शोचितुमर्हसि॥ २७॥

(जातस्य हि ध्रुवः मृत्युः, ध्रुवं जन्म मृतस्य च। तस्मात् अपरिहार्ये अर्थे, न त्वं शोचितुम् अर्हसि॥)

जातस्य हि (=यस्मात्) मृत्युः ध्रुवः, मृतस्य च जन्म ध्रुवं, तस्मात् अ-परिहार्ये अर्थे त्वं शोचितुं न अर्हसि। (**2.27**)

Because, for what is born, death is certain, and for what is dead, birth [in another form] is certain. Then you should not grieve over a situation that cannot be avoided.

2	जातस्य	for what is born	fr. जात *pp. of* √जन् *m. sg. gen.*(**6.6:** *irreg.*, **7.17.1:**)
1	हि (=यस्मात्)	because	fr. हि *in.*
3	मृत्युः ध्रुवः	death [is] certain	fr. मृत्यु *m. sg. nom.*; ध्रुव *a. m. sg. nom.*
5	मृतस्य	for what is dead	fr. मृत *pp. of* √मृ *m. sg. gen.* (**7.17.1:**)
4	च	and	fr. च *in.*
6	जन्म ध्रुवं	birth [in another form] [is] certain	fr. जन्मन् *n. sg. nom.*; ध्रुव *a. n. sg. nom.*
7	तस्मात्	therefore, then	fr. तस्मात् *in.*
11	अ-परिहार्ये	[that] cannot be avoided	fr. अपरिहार्य *pot. ps. pt. of* परि + √हृ *a. m. sg. loc.* (**6.8:**)
10	अर्थे	over a situation	fr. अर्थ *m. sg. loc.*
8	त्वं	you	fr. त्वम् *prn. sg. nom.*
9	शोचितुं न अर्हसि	should not grieve	fr. शोचितुम् *inf. of* √शुच्; न *in.*; √अर्ह् *1.P. pr. 2nd sg.*

अव्यक्तादीनि भूतानि व्यक्तमध्यानि भारत। अव्यक्तनिधनान्येव तत्र का परिदेवना॥ २८॥

(अव्यक्तादीनि भूतानि, व्यक्तमध्यानि भारत। अव्यक्तनिधनानि एव, तत्र का परिदेवना॥)

भारत, भूतानि अ-व्यक्त-आदीनि व्यक्त-मध्यानि अ-व्यक्त-निधनानि एव [च]। तत्र का परिदेवना। (**2.28**)

O अर्जुन, [all] beings are unseen [before] their beginning [i.e., unknown as to whom or what they were before their birth], [are] seen in between, and [are] unseen [after] their end [i.e., unknown as to their lot after death]. Regarding that, why grieve?

1	भारत	(अर्जुन) O Descendant of Emperor भरत, (Brilliant) Son of India	fr. भारत *m. sg. voc.*
2	भूतानि	[all] beings [are]	fr. भूत *pp. of* √भू *n. pl. nom.*
3	अ-व्यक्त-	unmanifest, unseen	
4	-आदीनि	[before] their beginning	fr. अव्यक्त-आदि *a. n. pl. nom.* (**2.7:**)
5	व्यक्त-	manifest, seen	
6	-मध्यानि	in between	fr. व्यक्त-मध्य *a. n. pl. nom.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

8	अ-व्यक्त-	unmanifest, unseen	
9	-निधनानि	[after] their end	fr. अव्यक्त-निधन *a. n. pl. nom.*
7	एव [च]	[and] indeed	fr. एव *in.*
10	तत्र	in that, regarding that	fr. तत्र *in.*
11	का परिदेवना	why the grieving, why grieve?	fr. किम् *prn. f. sg. nom.* (**4.12:**); परिदेवना *f. sg. nom.*

आश्चर्यवत्पश्यति कश्चिदेनमाश्चर्यवद्वदति तथैव चान्यः।
आश्चर्यवच्चैनमन्यः शृणोति श्रुत्वाप्येनं वेद न चैव कश्चित्॥ २९॥

(आश्चर्यवत् पश्यति कश्चिद् एनम्, आश्चर्यवत् वदति तथा एव च अन्यः। आश्चर्यवत् च एनम् अन्यः शृणोति, श्रुत्वा अपि एनं वेद न च एव कश्चिद्॥)

कश्-चिद् एनम् [देहिनम्/सत्] आश्चर्यवत् पश्यति। तथा एव च अन्यः आश्चर्यवत् वदति, अन्यः च एनम् आश्चर्यवत् शृणोति। कश्-चिद् च श्रुत्वा अपि एनं न एव वेद। (**2.29**) As a wonder, someone sees [i.e., knows] this [timeless, locationless, embodied one—the real]! Similarly, as a wonder, another [i.e., the teacher] speaks [of this] and, as a wonder, another listens about this! Even after listening, another still does not know this [which is oneself]!

2	कश्-चिद्	someone	fr. क-चिद् *prn. cmpd. m. sg. nom.* (**4.20:** & **2.27:**)
4	एनम् [देहिनम्/सत्]	this [embodied one, the real]	fr. एनद् *prn. m. sg. acc.* (**4.10:**)
1	आश्चर्यवत्	as a wonder	fr. आश्चर्यवत् *in.*
3	पश्यति	sees	fr. √दृश् *1.P. pr. 3rd sg.* (**5.15.6:**)
5	तथा एव च	similarly [indeed] [and]	fr. तथा *in.*; एव *in.*; च *in.*
7	अन्यः	another [the teacher]	fr. अन्य *prn. a. m. sg. nom.* (**4.16.1:**)
6	आश्चर्यवत्	as a wonder	fr. आश्चर्यवत् *in.*
8	वदति	speaks [of this]	fr. √वद् *1.P. pr. 3rd sg.*
9	अन्यः च	and another [the student]	fr. अन्य *prn. a. m. sg. nom.* (**4.16.1:**); च *in.*
12	एनम्	about this	fr. एनद् *prn. m. sg. acc.* (**4.10:**)
10	आश्चर्यवत्	as a wonder	fr. आश्चर्यवत् *in.*
11	शृणोति	listens	fr. √श्रु *5.P. pr. 3rd sg.* (**5.21.3:**)
15	कश्-चिद् च	another [and]	fr. क-चिद् *prn. cmpd. m. sg. nom.* (**4.20:** & **2.27:**); च *in.*
14	श्रुत्वा	after listening	fr. श्रुत्वा *in. pt. of* √श्रु
13	अपि	even	fr. अपि *in.*
17	एनं	this [which is oneself]	fr. एनद् *prn. m. sg. acc.* (**4.10:**)
16	न एव वेद	[still] does not know	fr. न *in.*; एव *in.*; √विद् *P. perf. 3rd sg.* (**5.28:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

देही नित्यमवध्योऽयं देहे सर्वस्य भारत। तस्मात्सर्वाणि भूतानि न त्वं शोचितुमर्हसि॥ ३०॥

(देही नित्यम् अवध्यः अयं, देहे सर्वस्य भारत। तस्मात् सर्वाणि भूतानि, न त्वं शोचितुम् अर्हसि॥)

भारत, सर्वस्य देहे अयं देही नित्यम् अ-वध्यः, तस्मात् त्वं सर्वाणि भूतानि शोचितुं न अर्हसि। (**2.30**) O अर्जुन, this embodied one in every body is ever indestructible; therefore, you should not grieve over all these beings.

1	भारत	(अर्जुन) O Descendant of Emperor भरत, (Brilliant) Son of India	fr. भारत *m. sg. voc.*
4	सर्वस्य	of everyone	fr. सर्व *prn. a. m. sg. gen.* (**4.16.2:**)
3	देहे	in the body	fr. देह *m. sg. loc.* (**5.19.10:**)
2	अयं देही	this embodied one	fr. इदम् *prn. m. sg. nom.* (**4.8:**); देहिन् *m. sg. nom.*
5	नित्यम् अ-वध्यः	is ever indestructible	fr. नित्यम् *in.*; अवध्य *pot. ps. pt. of* √वध् *a. m. sg. nom.*
6	तस्मात्	therefore	fr. तस्मात् *in.*
7	त्वं	you	fr. त्वम् *prn. sg. nom.*
10	सर्वाणि भूतानि	all [these] beings	fr. सर्व *prn. a. n. pl. acc.* (**4.16.2:**); भूत *n. pl. acc.* (**7.20:**)
9	शोचितुं	grieve over	fr. शोचितुम् *inf. of* √शुच् *in.*
<u>8</u>	न अर्हसि	should not	fr. न *in.*; √अर्ह् *1.P. pr. 2nd sg.*

स्वधर्ममपि चावेक्ष्य न विकम्पितुमर्हसि। धर्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयोऽन्यत्क्षत्रियस्य न विद्यते॥ ३१॥

(स्वधर्मम् अपि च अवेक्ष्य, न विकम्पितुम् अर्हसि। धर्म्यात् हि युद्धात् श्रेयः अन्यद्, क्षत्रियस्य न विद्यते॥)

स्व-धर्मम् अपि च अवेक्ष्य विकम्पितुं न अर्हसि, क्षत्रियस्य हि (=यस्मात्) धर्म्यात् युद्धात् अन्यद् श्रेयः न विद्यते। (**2.31**) Even in regard to your own धर्म (nature and duty), you should not waver. Because, for a warrior [such as you—by nature and duty], there is no greater good than a battle on the side of धर्म [i.e., a battle for the protection of what supports people through their maturation to wisdom].

3	स्व-धर्मम्	your own धर्म (nature, duty)	fr. स्व-धर्म *m. sg. acc.*
1	अपि च	even	fr. अपि *in.*; च *in.*
2	अवेक्ष्य	regarding, in regard to	fr. अवेक्ष्य *in. pt. of* अव + √ईक्ष्
5	विकम्पितुं	waver	fr. विकम्पितुम् *inf. of* वि + √कम्प् *in.*
4	न अर्हसि	you should not	fr. न *in.*; √अर्ह् *1.P. pr. 2nd sg.* (**7.20.1:**)
7	क्षत्रियस्य	for a warrior	fr. क्षत्रिय *m. sg. gen.*
6	हि (=यस्मात्)	because	fr. हि *in.*
11	धर्म्यात् युद्धात्	than a battle on the side of धर्म	fr. धर्म्य *a. n. sg. abl.*; युद्ध *n. sg. abl.*
9	अन्यद्	other	fr. अन्य *prn. a. n. sg. nom.* (**4.16.1:**)
10	श्रेयः	greater good	fr. श्रेयस् *cpv. a. n. sg. nom.* (**6.25: & 3.14:**)
<u>8</u>	न विद्यते	[there] is no	fr. न *in.*; √विद् *ps. pr. 3rd sg.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

यदृच्छया चोपपन्नं स्वर्गद्वारमपावृतम्। सुखिनः क्षत्रियाः पार्थ लभन्ते युद्धमीदृशम्॥ ३२॥

(यदृच्छया च उपपन्नं, स्वर्गद्वारम् अपावृतम्। सुखिनः क्षत्रियाः पार्थ, लभन्ते युद्धम् ईदृशम्॥)

यद्-ऋच्छया च अपावृतं स्वर्ग-द्वारम् उपपन्नम्। पार्थ, सुखिनः क्षत्रियाः ईदृशं युद्धं लभन्ते। (**2.32**) By happenstance an open door to heaven has come. O अर्जुन, happy are warriors who get such a battle.

1	यद्-ऋच्छया च	[and] by happenstance	fr. यद्-ऋच्छा *f. sg. inst.* (**2.24:** & **2.43:**); च *in.*
2	अपावृतं	an open	fr. अपावृत *pp. of* अप + आ + √वृ *a. n. sg. nom.*
4	स्वर्ग-	to heaven	
3	-द्वारम्	door	fr. स्वर्ग-द्वार *n. sg. nom.*
5	उपपन्नम्	has come	fr. उपपन्न *pp. of* उप + √पद् *pt. n. sg. nom.* (**6.6:**)
6	पार्थ	(अर्जुन) O Son of पृथा	fr. पार्थ *m. sg. voc.*
7	सुखिनः क्षत्रियाः	happy [are] warriors	fr. सुखिन् *prn. a. m. pl. nom.*; क्षत्रिय *m. pl. nom.*
9	ईदृशं युद्धं	such a battle	fr. ईदृश *a. n. sg. acc.*; युद्ध *n. sg. acc.*
<u>8</u>	लभन्ते	[who] get	fr. √लभ् *1.Ā. pr. 3rd pl.*

अथ चेत्त्वमिमं धर्म्यं सङ्ग्रामं न करिष्यसि। ततः स्वधर्मं कीर्तिं च हित्वा पापमवाप्स्यसि॥ ३३॥

(अथ चेद् त्वम् इमं धर्म्यं, सङ्ग्रामं न करिष्यसि। ततः स्वधर्मं कीर्तिं च, हित्वा पापम् अवाप्स्यसि॥)

अथ चेद् त्वम् इमं धर्म्यं सङ्ग्रामं न करिष्यसि, ततः स्व-धर्मं कीर्तिं च हित्वा पापम् अवाप्स्यसि। (**2.33**) Now if you will not undertake this battle on the side of धर्म, then forfeiting your धर्म (nature and duty) and honor, you will incur पाप (karmic demerit).

1	अथ चेद्	now if	fr. अथ *in.*; चेद् *in.*
2	त्वम्	you	fr. त्वम् *prn. sg. nom.*
4	इमं	this	fr. इदम् *prn. m. sg. acc.*
5	धर्म्यं सङ्ग्रामं	battle on the side of धर्म	fr. धर्म्य *a. m. sg. acc.*; सङ्ग्राम *m. sg. acc.*
3	न करिष्यसि	will not undertake	fr. न *in.*; √कृ *P. fut. 2nd sg.*
6	ततः	then	fr. ततस् *in.* (**6.19:**)
8	स्व-धर्मं	your धर्म (nature and duty)	fr. स्व-धर्म *m. sg. acc.*
9	कीर्तिं च	and honor	fr. कीर्ति *f. sg. acc.*; च *in.*
7	हित्वा	forfeiting	fr. हित्वा *in. pt. of* √हा (**6.9:**)
11	पापम्	पाप (karmic demerit)	fr. पाप *n. sg. acc.*
<u>10</u>	अवाप्स्यसि	you will incur	fr. अव + √आप् *P. fut. 2nd sg.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

अकीर्तिं चापि भूतानि कथयिष्यन्ति तेऽव्ययाम्। सम्भावितस्य चाकीर्तिर्मरणादतिरिच्यते॥ ३४॥

(अकीर्तिं च अपि भूतानि, कथयिष्यन्ति ते अव्ययाम्। सम्भावितस्य च अकीर्तिः, मरणात् अतिरिच्यते॥)

भूतानि च अपि ते (=तव) अ-व्ययाम् अ-कीर्तिं कथयिष्यन्ति। सम्भावितस्य च अ-कीर्तिः मरणात् अतिरिच्यते। (**2.34**)

[These] creatures [i.e., even yesterday's recruits] will also recount your unfading infamy. Dishonor for one who had been honored is worse than death.

1	भूतानि च अपि	[and] creatures also	fr. भूत *pp. of* √भू *n. pl. nom.*; च *in.*; अपि *in.*
3	ते (=तव)	your	fr. त्वम् *prn. sg. gen.* (**4.2:**)
4	अ-व्ययाम्	unfading	fr. अव्यया *a. f. sg. acc.*
5	अ-कीर्तिं	infamy	fr. अकीर्ति *f. sg. acc.*
2	कथयिष्यन्ति	will tell, will recount	fr. √कथ् *10.P. fut. 3rd pl.*
8	सम्भावितस्य	for one who had been honored	fr. सम्भावित *pp. of* सम् + *cs.* √भू *a. m. sg. gen.*
6	च	[and]	fr. च *in.*
7	अ-कीर्तिः	dishonor	fr. अकीर्ति *f. sg. nom.*
10	मरणात्	(than) death	fr. मरण *n. sg. abl.*
9	अतिरिच्यते	is worse	fr. अति + √रिच् *ps. pr. 3rd sg.*

भयाद्रणादुपरतं मंस्यन्ते त्वां महारथाः। येषां च त्वं बहुमतो भूत्वा यास्यसि लाघवम्॥ ३५॥

(भयात् रणात् उपरतं, मंस्यन्ते त्वां महारथाः। येषां च त्वं बहुमतः, भूत्वा यास्यसि लाघवम्॥)

महा-रथाः त्वां भयात् रणात् उपरतं मंस्यन्ते। येषां च बहु-मतः भूत्वा त्वं लाघवं यास्यसि। (**2.35**)

The great warriors will think you withdrew from battle out of fear. Among whom, having been highly honored, you will become insignificant.

1	महा-रथाः	the great warriors	fr. महा-रथ *a. m. pl. nom.*
3	त्वां	you	fr. त्वम् *prn. sg. acc.*
5	भयात्	out of fear	fr. भय *n. sg. abl.*
4	रणात् उपरतम्	withdrew from battle	fr. रण *m. sg. abl.*; उपरत *pp. of* उप + √रम् *pt. m. sg. acc.* (**7.17.1:**)
2	मंस्यन्ते	will think	fr. √मन् *Ā. fut. 3rd pl.* (**2.93:**)
6	येषां च	among whom [and]	fr. यद् *prn. m. pl. gen.* (**4.11:**); च *in.*
8	बहु-	highly	
9	-मतः	honored	fr. बहु-मत *a. m. sg. nom.*
7	भूत्वा	having been	fr. भूत्वा *in. pt. of* √भू

May be freely distributed in accordance to Copyright page

10	त्वं	you	fr. त्वम् *prn. sg. nom.* (**4.2:**)
11	लाघवं यास्यसि	will become insignificant	fr. लाघव *n. sg. acc.*; √या *P. fut.* 2nd *sg.* (**7.8.2:**)

अवाच्यवादांश्च बहून्वदिष्यन्ति तवाहिताः। निन्दन्तस्तव सामर्थ्यं ततो दुःखतरं नु किम्॥ ३६॥

(अवाच्यवादान् च बहून्, वदिष्यन्ति तव अहिताः। निन्दन्तः तव सामर्थ्यं, ततः दुःखतरं नु किम्॥)

तव च अ-हिताः तव सामर्थ्यं निन्दन्तः बहून् अ-वाच्य-वादान् वदिष्यन्ति। किं नु ततः दुःखतरम्। (**2.36**)
Moreover, your enemies, belittling your prowess, will speak many unutterable words [about you]. What is more painful than that?

1	तव च	moreover your	fr. त्वम् *prn. sg. gen.* (**4.2:**); च *in.*
2	अ-हिताः	enemies	fr. अहित *m. pl. nom.*
4	तव सामर्थ्यं	your prowess	fr. त्वम् *prn. sg. gen.*; सामर्थ्य *n. sg. acc.*
3	निन्दन्तः	belittling	fr. निन्दत् *pr. pt. of* √निन्द् *1.P. pt. m. pl. nom.*
6	बहून्	many	fr. बहु *a. m. pl. acc.*
7	अ-वाच्य-	unutterable	
8	-वादान्	words [about you]	fr. अवाच्य-वाद *m. pl. acc.*
5	वदिष्यन्ति	will speak	fr. √वद् *P. fut.* 3rd *pl.*
9	किं नु	what indeed?	fr. किम् *prn. n. sg. nom.* (**4.12:**); नु *in. Or* किम् नु *interj.*
11	ततः	than that	fr. ततस् *in.* (**6.19:**)
10	दुःखतरम्	[is] more painful	fr. दुःखतर *cpv. a. n. sg. nom.* (**6.25:**)

हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गं जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम्। तस्मादुत्तिष्ठ कौन्तेय युद्धाय कृतनिश्चयः॥ ३७॥

(हतः वा प्राप्स्यसि स्वर्गं, जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम्। तस्मात् उत्तिष्ठ कौन्तेय, युद्धाय कृतनिश्चयः॥)

हतः वा स्वर्गं प्राप्स्यसि, जित्वा वा महीं भोक्ष्यसे। कौन्तेय, तस्मात् युद्धाय कृत-निश्चयः उत्तिष्ठ। (**2.37**) Killed, you will gain heaven; conquer and you will enjoy the world. Therefore, O अर्जुन, resolve to fight and get up!

1	हतः वा	[either] killed	fr. हत *pp. of* √हन् *pt. m. sg. nom.* (**6.6:**); वा *in.*
3	स्वर्गं	heaven	fr. स्वर्ग *m. sg. acc.* (**6.24.3:**)
2	प्राप्स्यसि	you will gain	fr. प्र + √आप् *P. fut.* 2nd *sg.*
4	जित्वा वा	[or] conquer	fr. जित्वा *in. pt. of* √जि; वा *in.*
6	महीं	the world	fr. मही *f. sg. acc.*
5	भोक्ष्यसे	you will enjoy	fr. √भुज् *Ā. fut.* 2nd *sg.* (**2.81:** & **2.101:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

8	कौन्तेय	(अर्जुन) O Son of कुन्ती	fr. कौन्तेय *m. sg. voc.*
7	तस्मात्	therefore	fr. तस्मात् *in.*
10	युद्धाय	to fight	fr. युद्ध *pp. of* √युध् *n. sg. dat.* (**2.76:** & **2.78:**)
9	कृत-निश्चयः	[being] resolved, having made a commitment	fr. कृत-निश्चय *a. m. sg. nom.*
11	उत्तिष्ठ	[and] get up	fr. उद् + √स्था *1.P. impv. 2nd sg.* (**5.15.4:** & **2.24:**)

सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ। ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि॥ ३८॥

(सुखदुःखे समे कृत्वा, लाभालाभौ जयाजयौ। ततः युद्धाय युज्यस्व, न एवं पापम् अवाप्स्यसि॥)

सुख-दुःखे लाभ-अ-लाभौ जय-अ-जयौ [च] समे कृत्वा, ततः युद्धाय युज्यस्व। एवं पापं न अवाप्स्यसि। (**2.38**)

Being the same in pleasure/pain, gain/loss, or victory/defeat, thus prepare for battle [i.e., for स्व-धर्म—your duty—whatever it is, as it presents itself throughout life's changes]. In this way you will incur no पाप (karmic demerit).

2	सुख-दुःखे	[towards/in] pleasure and pain	fr. सुख-दुःख *n. du. acc.* (**6.24.1:**)
3	लाभ-अ-लाभौ	gain and loss	fr. लाभ-अलाभ *m. du. acc.* (**2.7:**)
4	जय-अ-जयौ [च]	[or] victory and defeat	fr. जय-अजय *m. du. acc.* (**2.7:**)
1	समे कृत्वा	acting [i.e., being] the same	fr. सम *a. n. du. acc.* (**7.5.2.a:**); कृत्वा *in. pt. of* √कृ
5	ततः	thus	fr. ततस् *in.* (**6.19:**)
7	युद्धाय	for battle	fr. युद्ध *pp. of* √युध् *n. sg. dat.* (**2.76:** & **2.78:**)
6	युज्यस्व	be prepared, prepare	fr. √युज् *ps. impv. 2nd sg.*
8	एवं	in this way	fr. एवम् *in.*
10	पापं	पाप (karmic demerit)	fr. पाप *n. sg. acc.*
9	न अवाप्स्यसि	you will incur no	fr. न *in.*; अव + √आप् *P. fut. 2nd sg.*

एषा तेऽभिहिता साङ्ख्ये बुद्धिर्योगे त्विमां शृणु। बुद्ध्या युक्तो यया पार्थ कर्मबन्धं प्रहास्यसि॥ ३९॥

(एषा ते अभिहिता साङ्ख्ये, बुद्धिः योगे तु इमां शृणु। बुद्ध्या युक्तः यया पार्थ, कर्मबन्धं प्रहास्यसि॥)

साङ्ख्ये (=सद्-वस्तु-विवेक-विषये श्रेयस्-विषये) एषा बुद्धिः ते (=तुभ्यम्) अभिहिता। पार्थ, योगे तु इमां [बुद्धिं] शृणु, यया बुद्ध्या युक्तः कर्म-बन्धं प्रहास्यसि। (**2.39**) This wisdom regarding साङ्ख्य (the knowledge of reality, which is श्रेयस्) has been told to you. On the other hand, O अर्जुन, listen to this wisdom regarding योग (the means for preparing for this knowledge), endowed with which, you will be free from the bondage that is कर्मन्.

2	साङ्ख्ये	regarding knowledge [of reality which is श्रेयस्]	fr. साङ्ख्य *m. sg. loc.*
1	एषा बुद्धिः	this wisdom	fr. एतद् *prn. f. sg. nom.* (**4.7:**); बुद्धि *f. sg. nom.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

4	ते (=तुभ्यम्)	to you	fr. त्वम् *prn. sg. dat.* (**4.2:**)
3	अभिहिता	has been told	fr. अभिहिता *pp. of* अभि + √धा *pt. f. sg. nom.* (**6.6:**)
6	पार्थ	(अर्जुन) O Son of पृथा	fr. पार्थ *m. sg. voc.*
9	योगे	regarding योग	fr. योग *m. sg. loc.*
5	तु	on the other hand	fr. तु *in.*
8	इमां [बुद्धिं]	to this [wisdom]	fr. इदम् *prn. f. sg. acc.* (**4.8:**)
7	शृणु	listen	fr. √श्रु *5.P. impv. 2nd sg.* (**5.21.3:**)
11	यया	with which	fr. यद् *prn. f. sg. inst.*
12	बुद्ध्या	wisdom	fr. बुद्धि *f. sg. inst.*
10	युक्तः	endowed	fr. युक्त *pp. of* √युज् *pt. m. sg. nom.* (**6.6:** & **2.81:**)
14	कर्म-बन्धं	the bondage that is कर्मन्	fr. कर्म-बन्ध *m. sg. acc.*
13	प्रहास्यसि	you will give up, will be free from	fr. प्र + √हा *P. fut. 2nd sg.*

नेहाभिक्रमनाशोऽस्ति प्रत्यवायो न विद्यते। स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य त्रायते महतो भयात्॥४०॥

(न इह अभिक्रमनाशः अस्ति, प्रत्यवायः न विद्यते। स्वल्पम् अपि अस्य धर्मस्य, त्रायते महतः भयात्॥)

इह [कर्म-योगे श्रेयस्-मार्गे] अभिक्रम-नाशः न अस्ति, प्रत्यवायः न विद्यते। अस्य [कर्म-योगस्य] धर्मस्य सु-अल्पम् अपि महतः भयात् त्रायते। (**2.40**) In this [the means for श्रेयस्, complete freedom] there is no loss of progress, nor adverse result. Even a little of this [योग, means], which is [also] धर्म (one's nature and duty, which will support one through the maturation process), protects from great fear.

1	इह [कर्म-योगे श्रेयस्-मार्गे]	in this [the means for complete freedom]	fr. इह *in.*
4	अभिक्रम-	of progress	
3	-नाशः	loss	fr. अभिक्रम-नाश *m. sg. nom.*
2	न अस्ति	there is no	fr. न *in.*; √अस् *2.P. pr. 3rd sg.*
6	प्रत्यवायः	adverse result	fr. प्रत्यवाय *m. sg. nom.*
5	न विद्यते	nor is [there]	fr. न *in.*; √विद् *ps. pr. 3rd sg.*
8	अस्य [कर्म-योगस्य]	of this [कर्म-योग]	fr. इदम् *prn. m. sg. gen.*
9	धर्मस्य	[which is also] धर्म (one's nature and duty)	fr. धर्म *m. sg. gen.*
7	सु-अल्पम् अपि	even a little	fr. स्वल्प *prn. a. n. sg. nom.* (**2.11:** & **2.3:**);अपि *in.*
11	महतः भयात्	from great fear	fr. महत् *a. n. sg. abl.*; भय *n. sg. abl.*
10	त्रायते	protects	fr. √त्रै *1.Ā. pr. 3rd sg.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

व्यवसायात्मिका बुद्धिरेकेह कुरुनन्दन। बहुशाखा ह्यनन्ताश्च बुद्धयोऽव्यवसायिनाम्॥४१॥

(व्यवसायात्मिका बुद्धिः, एका इह कुरुनन्दन। बहुशाखाः हि अनन्ताः च, बुद्धयः अव्यवसायिनाम्॥)

इह व्यवसाय-आत्मिका बुद्धिः एका, कुरु-नन्दन। अ-व्यवसायिनां [श्रेयस्-मार्गे] बुद्धयः बहु-शाखाः हि अन्-अन्ताः च। (**2.41**)

Regarding this [the means for श्रेयस्], the well-discerned knowledge is but one, O अर्जुन. [However,] for those with no discernment [of this fact], the notions [regarding the means for श्रेयस्] are indeed many-branched and endless.

1	इह	regarding this [the means for श्रेयस्]	fr. इह *in.*
2	व्यवसाय-आत्मिका	the well-discerned	fr. व्यवसाय-आत्मिका *a. f. sg. nom.* (**2.7:**)
3	बुद्धिः	knowledge	fr. बुद्धि *f. sg. nom.*
4	एका	[is but] one	fr. एका *num. a. f. sg. nom.*
5	कुरु-नन्दन	(अर्जुन) O Joy of the कुरु People	fr. कुरु-नन्दन *m. sg. voc.*
6	अ-व्यवसायिनां	for [those] with no discernment	fr. अव्यवसायिन् *a. m. pl. gen.*
7	[श्रेयस्-मार्गे] बुद्धयः	the notions [regarding the means for श्रेयस्]	fr. बुद्धि *f. pl. nom.*
9	बहु-शाखाः	[are] having many branches	fr. बहु-शाखा *a. f. pl. nom.*
8	हि	indeed	fr. हि *in.*
10	अन्-अन्ताः च	and [are] endless/countless	fr. अनन्ता *a. f. pl. nom.*; च *in.*

यामिमां पुष्पितां वाचं प्रवदन्त्यविपश्चितः। वेदवादरताः पार्थ नान्यदस्तीति वादिनः॥४२॥

कामात्मानः स्वर्गपरा जन्मकर्मफलप्रदाम्। क्रियाविशेषबहुलां भोगैश्वर्यगतिं प्रति॥४३॥

(याम् इमां पुष्पितां वाचं, प्रवदन्ति अविपश्चितः। वेदवादरताः पार्थ, न अन्यद् अस्ति इति वादिनः॥
कामात्मानः स्वर्गपराः, जन्मकर्मफलप्रदाम्। क्रियाविशेषबहुलां, भोगैश्वर्यगतिं प्रति॥)

पार्थ, अ-विपश्चितः वेद-वाद-रताः "न अन्यद् अस्ति" इति वादिनः काम-आत्मानः स्वर्ग-पराः याम् इमां भोग-ऐश्वर्य-गतिं प्रति क्रिया-विशेष-बहुलां जन्म-कर्म-फल-प्रदां पुष्पितां वाचं प्रवदन्ति। (**2.42-43**)

O अर्जुन, the unwise, who remain engrossed in [the bulk of] the words of the वेद-s [which deal with heaven-going and gaining power, wealth, and progeny], arguing that there is nothing more, who are full of desires [i.e., requirements/anticipations] and who hold heaven as primary, they spout this flowery discourse full of special rituals [directed] toward gaining power and objects of consumption, [but] yield [further] birth as a result of their actions.

1	पार्थ	(अर्जुन) O Son of पृथा	fr. पार्थ *m. sg. voc.*
2	अ-विपश्चितः	the unwise	fr. अविपश्चित् *a. m. pl. nom.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

5	वेद-	of [sacred] knowledge, the four वेद-s	
4	-वाद-	in the words	
3	-रताः	[who remain] engrossed	fr. वेद-वाद-रत *a. m. pl. nom.*
7	न अन्यद् अस्ति	[there] is no other, nothing more	fr. न *in.*; अन्य *prn. a. n. sg. nom.* (**4.16.1:**); √अस् *2.P. pr. 3rd sg.*
6	इति वादिनः	[those] arguing [quote-end quote], [that]	fr. इति *in.*; वादिन् *a. m. pl. nom.*
9	काम-	desires	
8	-आत्मानः	[who are] full of	fr. काम-आत्मन् *a. m. pl. nom.* (**2.7:**)
10	स्वर्ग-पराः	who hold heaven as primary	fr. स्वर्ग-पर *a. m. pl. nom.*
12	याम् इमां	this [very]	fr. यद् *prn. f. sg. acc.*; इदम् *prn. f. sg. acc.* (**7.6.B.2.f:**)
19	भोग-	and objects of consumption	
18	-ऐश्वर्य-	of power	
17	-गतिं	attainment, gaining	fr. भोग-ऐश्वर्य-गति *f. sg. acc.* (**2.10:**)
16	प्रति	[directed] towards	fr. प्रति *in.*
15	क्रिया-विशेष-	of special rituals	
14	-बहुलां	full	fr. क्रिया-विशेष-बहुला *a. f. sg. acc.*
21	जन्म-	[further] birth	
22	-कर्म-फल-	[as] a result of [their] actions	
20	-प्रदां	[but] yield	fr. जन्म-कर्म-फल-प्रदा *a. f. sg. acc.* (**6.24.1:**)
13	पुष्पितां वाचं	flowery discourse	fr. पुष्पिता *pp. of* √पुष्प् *a. f. sg. acc.*; वाच् *f. sg. acc.*
11	प्रवदन्ति	(they) proclaim, spout	fr. प्र + √वद् *1.P. pr. 3rd pl.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

भोगैश्वर्यप्रसक्तानां तयापहृतचेतसाम्। व्यवसायात्मिका बुद्धिः समाधौ न विधीयते॥४४॥

(भोगैश्वर्यप्रसक्तानां, तया अपहृतचेतसाम्। व्यवसायात्मिका बुद्धिः, समाधौ न विधीयते॥)

तया [पुष्पितया वाचा] अपहृत-चेतसां भोग-ऐश्वर्य-प्रसक्तानां व्यवसाय-आत्मिका बुद्धिः समाधौ (=अन्तः-करणे) न विधीयते। (**2.44**) For those whose minds are carried away by that [flowery talk] and who are attached to consumption and power, a well-discerned knowledge is not formed in समाधि (their minds).

3	तया [पुष्पितया वाचा]	by that [flowery talk]	fr. तद् *prn. f. sg. inst.*
2	अपहृत-	are carried away	
1	-चेतसां	for [those] whose minds	fr. अपहृत-चेतस् *a. m. pl. gen.*
5	भोग-ऐश्वर्य-	to consumption and power	
4	-प्रसक्तानां	for [those] who are attached	fr. भोग-ऐश्वर्य-प्रसक्त *a. m. pl. gen.* (**2.10:**)
6	व्यवसाय-आत्मिका	a well-discerned	fr. व्यवसाय-आत्मिका *a. f. sg. nom.* (**2.7:**)
7	बुद्धिः	knowledge	fr. बुद्धि *f. sg. nom.*
9	समाधौ (=अन्तःकरणे)	in [their] mind(s)	fr. समाधि *m. sg. loc.*
10	न विधीयते	is not formed	fr. न *in.*; वि + √धा *ps. pr. 3rd sg.* (**5.37.1:**)

त्रैगुण्यविषया वेदा निस्त्रैगुण्यो भवार्जुन। निर्द्वन्द्वो नित्यसत्त्वस्थो निर्योगक्षेम आत्मवान्॥४५॥

(त्रैगुण्यविषयाः वेदाः, निस्त्रैगुण्यः भव अर्जुन। निर्द्वन्द्वः नित्यसत्त्वस्थः, निर्योगक्षेमः आत्मवान्॥)

वेदाः त्रै-गुण्य-विषयाः। अर्जुन, निस्-त्रै-गुण्यः निर्-द्वन्-द्वः नित्य-सत्त्व-स्थः निर्-योग-क्षेमः आत्मवान् भव। (**2.45**) The वेद-s [generally] deal with त्रैगुण्य (the three-fold universe). O अर्जुन, be free from त्रैगुण्य, free from the pairs of opposites, ever established in सत्त्व (contemplative disposition), free from acquiring and protecting, and [be] attentive.

1	वेदाः	the वेद-s (scriptures) [generally]	fr. वेद *m. pl. nom.*
3	त्रै-गुण्य-	त्रैगुण्य (the three-fold universe)	
2	-विषयाः	deal with	fr. त्रैगुण्य-विषय *a. m. pl. nom.*
4	अर्जुन	O अर्जुन	fr. अर्जुन *m. sg. voc.*
6	निस्-त्रै-गुण्यः	free from त्रैगुण्य	fr. निस्-त्रैगुण्य *a. m. sg. nom.* (**2.24:** & **2.27:**)
7	निर्-द्वन्-द्वः	free from the pairs of opposites	fr. निस्-द्वन्द्व *a. m. sg. nom.* (**2.24:** & **2.29:**)
8	नित्य-	ever	
9	-सत्त्व-स्थः	established in सत्त्व (contemplative disposition)	fr. नित्य-सत्त्वस्थ *a. m. sg. nom.*
10	निर्-योग-क्षेमः	free from acquiring and protecting	fr. निस्-योग-क्षेम *a. m. sg. nom.* (**2.24:** & **2.29:**)
11	आत्मवान्	[and] attentive	fr. आत्मवत् *a. m. sg. nom.*
5	भव	(you) be	fr. √भू *1.P. impv. 2nd sg.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

यावानर्थ उदपाने सर्वतः सम्प्लुतोदके। तावान्सर्वेषु वेदेषु ब्राह्मणस्य विजानतः॥ ४६॥

(यावान् अर्थः उदपाने, सर्वतः सम्प्लुतोदके। तावान् सर्वेषु वेदेषु, ब्राह्मणस्य विजानतः॥)

यावान् सर्वतः सम्प्लुत-उदके उद-पाने अर्थः (=प्रयोजनं), तावान् [सद्-वस्तु] विजानतः ब्राह्मणस्य सर्वेषु वेदेषु [अर्थः]। (**2.46**)

For a ब्राह्मण (contemplative person) who knows [सत्, the all pervading reality], there is as much usefulness in all the वेद-s as [there is] in a small watering hole [in a once-dry river bed], when water is in a flood everywhere [i.e., seeing the truth everywhere, one is no longer dependent on the वेद-s].

5	यावान्	as [much]	fr. यावत् *prn. a. m. sg. nom.*
10	सर्वतः	everywhere	fr. सर्वतस् *in.*
9	सम्प्लुत-	is flooded	
8	-उदके	when water	fr. सम्प्लुत-उदक *n. sg. loc.* (**2.8:** & **2.3:**)
7	उद-पाने	in a small watering hole	fr. उद-पान *m. sg. loc.*
6	अर्थः (=प्रयोजनं)	usefulness	fr. अर्थ *m. sg. nom.*
3	तावान्	[there is] that much, as much	fr. तावत् *prn. a. m. sg. nom.*
2	विजानतः	who knows [the all pervading reality]	fr. विजानत् *pr. pt. of* वि + √ज्ञा *a. m. sg. gen.* (**5.23.2:**)
1	ब्राह्मणस्य	for a ब्राह्मण (contemplative person)	fr. ब्राह्मण *m. sg. gen.*
4	सर्वेषु वेदेषु [अर्थः]	[usefulness] in all the वेद-s	fr. सर्व *prn. a. m. pl. loc.* (**4.16.2:**); वेद *m. pl. loc.*

कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन। मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि॥ ४७॥

(कर्मणि एव अधिकारः ते, मा फलेषु कदाचन। मा कर्मफलहेतुः भूः, मा ते सङ्गः अस्तु अकर्मणि॥)

कर्मणि एव ते (=तव) अधिकारः (=प्रभुत्वम्), फलेषु मा कदा-चन। कर्म-फल-हेतुः मा भूः [मा मन्यस्व इत्यर्थः]। अ-कर्मणि ते (=तव) सङ्गः मा अस्तु। (**2.47**) You have control only in doing action, never in its results. Do not [think yourself to] be the cause of the results of action [that cause being but the Lord as embodied in the universal laws of कर्मन्]. Nor should you have attachment to inaction.

3	कर्मणि एव	in doing action only	fr. कर्मन् *n. pl. loc.*; एव *in.*
1	ते (=तव)	you have	fr. त्वम् *prn. sg. gen.* (**4.2:**) (**7.12.1.a:**)
2	अधिकारः (=प्रभुत्वम्)	control	fr. अधिकार *m. sg. nom.*
5	फलेषु	in [its] results	fr. फल *n. pl. loc.*
4	मा कदा-चन	not ever, never	fr. मा *in.*; कदा-चन *in.*
8	कर्म-फल-	of the results of action	
7	-हेतुः	the cause	fr. कर्म-फल-हेतु *m. sg. nom.*
6	मा भूः	do not [think yourself to] be	fr. मा *in.*; √भू *P. Root Aorist 2nd sg.*(अभूः) (**7.22.4:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

12	अ-कर्मणि	to inaction	fr. अकर्मन् *n. sg. loc.*
10	ते (=तव)	you have	fr. त्वम् *prn. sg. gen.* (**4.2:**) (**7.12.1.a:**)
11	सङ्गः	attachment	fr. सङ्ग *m. sg. nom.*
9	मा अस्तु	nor may, nor should	fr. मा *in.*; √अस् *2.P. impv. 3rd sg.* (**7.24.5:**)

योगस्थः कुरु कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा धनञ्जय। सिद्ध्यसिद्ध्योः समो भूत्वा समत्वं योग उच्यते॥४८॥

(योगस्थः कुरु कर्माणि, सङ्गं त्यक्त्वा धनञ्जय। सिद्ध्यसिद्ध्योः समः भूत्वा, समत्वं योगः उच्यते॥)

धनञ्-जय, [कर्म-फले] सङ्गं त्यक्त्वा, सिद्धि-अ-सिद्ध्योः समः भूत्वा, [एवं] योग-स्थः [सन्], कर्माणि कुरु। [कर्म-फले बुद्धेः] समत्वं योगः उच्यते। (**2.48**) O अर्जुन, being free from attachment [toward anticipated results], [i.e.,] being सम (the same) toward success or failure, established in योग [this attitude], [then] perform action. Sameness [of attitude, बुद्धि, toward results—whatever they are] is called योग.

1	धनञ्-जय	(अर्जुन) O Winner of Laurels	fr. धन-म्-जय *m. sg. voc.* (**2.55:**)
3	[कर्म-फले] सङ्गं	attachment [toward the result of actions]	fr. सङ्ग *m. sg. acc.*
2	त्यक्त्वा	being free from	fr. त्यक्त्वा *in. pt. of* √त्यज्
5	सिद्धि-अ-सिद्ध्योः	towards success or failure	fr. सिद्धि-असिद्धि *f. du. loc.* (**2.11:** & **2.3:**)
4	समः भूत्वा	being सम (the same)	fr. सम *a. m. sg. nom.*; भूत्वा *in. pt. of* √भू
6	[एवं] योग-स्थः [सन्]	[being thus] established in योग	fr. योग-स्थ *a. m. sg. nom.* (**6.24.1:**)
8	कर्माणि	action(s)	fr. कर्मन् *n. pl. acc.*
7	कुरु	[then] (you) perform	fr. √कृ *8.P. impv. 2nd sg.* (**5.22.1:**)
9	[कर्म-फले बुद्धेः] समत्वं	sameness [of attitude towards results of action]	fr. समत्व *n. sg. nom.*
11	योगः	योग	fr. योग *m. sg. nom.*
10	उच्यते	is called	fr. √वच् *ps. pr. 3rd sg.* (**5.37.6:** & **2.3.a:**)

दूरेण ह्यवरं कर्म बुद्धियोगाद्धनञ्जय। बुद्धौ शरणमन्विच्छ कृपणाः फलहेतवः॥४९॥

(दूरेण हि अवरं कर्म, बुद्धियोगात् धनञ्जय। बुद्धौ शरणम् अन्विच्छ, कृपणाः फलहेतवः॥)

कर्म बुद्धि-योगात् दूरेण हि अवरम्, धनञ्-जय। बुद्धौ शरणम् अन्विच्छ। कृपणाः फल-हेतवः। (**2.49**)

Action [or ritual] [by itself] is indeed far inferior to this बुद्धि-योग (the means which is this attitude), O अर्जुन. Seek refuge in this attitude. Those whose motives are [only for] the results [of action] are misers [i.e., are yet to spend their intellect in motivation for श्रेयस्].

1	कर्म	action, ritual	fr. कर्मन् *n. sg. nom.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

4	बुद्धि-योगात्	to [this] बुद्धि-योग	fr. बुद्धि-योग *m. sg. abl.* (**7.11.2.a:**)
2	दूरेण हि	[is] far indeed	fr. दूरेण *in.*; हि *in.*
3	अवरम्	inferior	fr. अवर *a. n. sg. nom.*
5	धनञ्-जय	(अर्जुन) O Winner of Laurels	fr. धन-म्-जय *m. sg. voc.* (**2.55:**)
8	बुद्धौ	in [this] attitude	fr. बुद्धि *f. sg. loc.*
7	शरणम्	refuge	fr. शरण *n. sg. acc.*
6	अन्विच्छ	seek	fr. अनु + √इष् *6.P. impv. 2nd sg.* (**5.17.3:**)
11	कृपणाः	[are] misers	fr. कृपण *m. pl. nom.*
10	फल-	are the results [of action]	
9	-हेतवः	those whose motives	fr. फल-हतु *a. m. pl. nom.*

बुद्धियुक्तो जहातीह उभे सुकृतदुष्कृते। तस्माद्योगाय युज्यस्व योगः कर्मसु कौशलम्॥५०॥

(बुद्धियुक्तः जहाति इह, उभे सुकृतदुष्कृते। तस्मात् योगाय युज्यस्व, योगः कर्मसु कौशलम्॥)

बुद्धि-युक्तः इह उभे सु-कृत-दुष्-कृते जहाति। तस्मात् योगाय युज्यस्व। कर्मसु कौशलं (=यथा-अर्थता) योगः। (**2.50**) Endowed with [this] attitude, one sheds in this world both karmic merit and demerit. Therefore, commit to this योग. Propriety in actions [i.e., acting within धर्म, where the means are as important as the end] is [called] योग.

2	बुद्धि-	with [this] attitude	
1	-युक्तः	endowed	fr. बुद्धि-युक्त *a. m. sg. nom.*
4	इह	in this [world]	fr. इह *in.*
5	उभे	both	fr. उभ *prn. a. n. du. acc.* (**4.16.b:**)
6	सु-कृत-	karmic merit	
7	-दुष्-कृते	and karmic demerit	fr. सु-कृत-दुस्-कृत *n. du. acc.* (दुष्॰ *before* क् प्)
3	जहाति	one abandons, one sheds	fr. √हा *3.P. pr. 3rd sg.* (**5.20.3:** & **.4:**)
8	तस्मात्	therefore	fr. तस्मात् *in.*
10	योगाय	to [this] योग	fr. योग *m. sg. dat.*
9	युज्यस्व	(you) commit	fr. √युज् *ps. impv. 2nd sg.*
12	कर्मसु	in actions	fr. कर्मन् *n. pl. loc.*
11	कौशलं (=यथा-अर्थता)	propriety	fr. कौशल *n. sg. nom.*
13	योगः	[is] [called] योग	fr. योग *m. sg. nom.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

कर्मजं बुद्धियुक्ता हि फलं त्यक्त्वा मनीषिणः। जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः पदं गच्छन्त्यनामयम्॥५१॥

(कर्मजं बुद्धियुक्ताः हि, फलं त्यक्त्वा मनीषिणः। जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः, पदं गच्छन्ति अनामयम्॥)

बुद्धि-युक्ताः हि (=यस्मात्) मनीषिणः कर्म-जं फलं त्यक्त्वा, जन्म-बन्ध-विनिर्मुक्ताः [सन्तः], अन्-आमयं पदं गच्छन्ति। (**2.51**)

—Because, after the wise, endowed with this attitude, discard [the pressure for] result born of action [appreciating धर्म as "to be done," accepting the results gracefully], freed [by knowledge] from the bondage that is birth, they reach the attainment that is free from affliction.

3	बुद्धि-युक्ताः	endowed with [this] attitude	fr. बुद्धि-युक्त *a. m. pl. nom.*
1	हि (=यस्मात्)	because	fr. हि *in.*
2	मनीषिणः	the wise [people]	fr. मनीषिन् *m. pl. nom.*
5	कर्म-जं फलं	[the pressure for] the result born of action	fr. कर्म-ज *a. n. sg. acc.*; फल *n. sg. acc.*
4	त्यक्त्वा	after discarding	fr. त्यक्त्वा *in. pt. of* √त्यज् (**2.81:**)
7	जन्म-बन्ध-	from the bondage that is birth	
6	-विनिर्मुक्ताः [सन्तः]	[once] freed [by knowledge]	fr. जन्म-बन्ध-विनिर्मुक्त *a. m. pl. nom.*
10	अन्-आमयं	[that is] free from affliction	fr. अनामय *a. n. sg. acc.*
9	पदं	the attainment	fr. पद *n. sg. acc.*
8	गच्छन्ति	go to, reach	fr. √गम् *1.P. pr. 3rd pl.* (**5.15.6:**)

यदा ते मोहकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति। तदा गन्तासि निर्वेदं श्रोतव्यस्य श्रुतस्य च॥५२॥

(यदा ते मोहकलिलं, बुद्धिः व्यतितरिष्यति। तदा गन्तासि निर्वेदं, श्रोतव्यस्य श्रुतस्य च॥)

यदा ते बुद्धिः मोह-कलिलं व्यतितरिष्यति, तदा श्रुतस्य श्रोतव्यस्य च निर्वेदं गन्तासि। (**2.52**)

When your intellect crosses over the confusion that is delusion, then you will gain a dispassion for what has been heard and is yet to be heard [from the secular and spiritual marketeers].

1	यदा	when	fr. यदा *in.*
2	ते बुद्धिः	your intellect	fr. त्वम् *prn. sg. gen.*; बुद्धि *f. sg. nom.*
5	मोह-	that is delusion	
4	-कलिलं	the confusion	fr. मोह-कलिल *m. sg. acc.*
3	व्यतितरिष्यति	crosses over	fr. वि + अति + √तॄ *P. fut. 3rd sg.* (**7.23.2:**)
6	तदा	then	fr. तदा *in.*
9	श्रुतस्य	for what has been heard	fr. श्रुत *pp. of* √श्रु *a. n. sg. gen.*
10	श्रोतव्यस्य च	and for what is yet to be heard	fr. श्रोतव्य *pot. ps. pt. of* √श्रु *a. m. sg. gen.* (**6.8:**); च *in.*
8	निर्वेदं	a dispassion	fr. निर्वेद *m. sg. acc.* (*fr.* निस् + √विद् लाभे **2.24:** & **2.29:**)
7	गन्तासि	(you) will gain	fr. √गम् *peri. fut. 2nd sg.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

श्रुतिविप्रतिपन्ना ते यदा स्थास्यति निश्चला। समाधावचला बुद्धिस्तदा योगमवाप्स्यसि॥५३॥

(श्रुतिविप्रतिपन्ना ते, यदा स्थास्यति निश्चला। समाधौ अचला बुद्धिः, तदा योगम् अवाप्स्यसि॥)

यदा श्रुति-विप्रतिपन्ना ते बुद्धिः निश्-चला स्थास्यति, समाधौ (=आत्मनि) अ-चला, तदा योगम् अवाप्स्यसि। (**2.53**) When your intellect—[previously] distracted by the श्रुति [i.e., the bulk of the वेद-s concerned with providing means for gaining heaven, power, wealth, and progeny]—becomes steady and centered on समाधि (your self), then you will attain योग.

1	यदा	when	fr. यदा *in.*
3	श्रुति-विप्रतिपन्ना	[previously] distracted by the श्रुति/scripture	fr. श्रुति-विप्रतिपन्ना *a. f. sg. nom.*
2	ते बुद्धिः	your intellect	fr. त्वम् *prn. sg. gen.*; बुद्धि *f. sg. nom.*
5	निश्-चला	steady	fr. निस्-चला *a. f. sg. nom.* (**2.24:** & **2.27:**)
4	स्थास्यति	becomes	fr. √स्था *P. fut. 3rd sg.* (**7.23.2:**)
7	समाधौ (=आत्मनि)	on your self	fr. समाधि *f. sg. loc.*
6	अ-चला	[and] [becomes] firm, centered	fr. अचला *a. f. sg. nom.*
8	तदा	then	fr. तदा *in.*
10	योगम्	योग	fr. योग *m. sg. acc.*
9	अवाप्स्यसि	you will attain	fr. अव + √आप् *P. fut. 2nd sg.*

अर्जुन उवाच।

स्थितप्रज्ञस्य का भाषा समाधिस्थस्य केशव। स्थितधीः किं प्रभाषेत किमासीत व्रजेत किम्॥५४॥

(अर्जुनः उवाच। स्थितप्रज्ञस्य का भाषा, समाधिस्थस्य केशव। स्थितधीः किं प्रभाषेत, किम् आसीत व्रजेत किम्॥)

अर्जुनः उवाच। स्थित-प्रज्ञस्य समाधि-स्थस्य का भाषा, केशव। स्थित-धीः किं प्रभाषेत। किम् आसीत। किं व्रजेत। (**2.54**) अर्जुन said: What is the description of the स्थित-प्रज्ञ (one whose wisdom is firm), who is established within समाधि (the self), O कृष्ण? What would the स्थित-धी (one whose wisdom is firm) speak? How would that one sit? How would that one walk? [Would that one fight a war?].

1	अर्जुनः उवाच	अर्जुन said:	fr. अर्जुन *m. sg. nom.*; √वच् *P. perf. 3rd sg.* (**5.10.3:**)
4	स्थित-	is firm	
3	-प्रज्ञस्य	of the one whose wisdom	fr. स्थित-प्रज्ञ *a. m. sg. gen.*
6	समाधि-	within समाधि (the self)	
5	-स्थस्य	who is established	fr. समाधि-स्थ *a. m. sg. gen.*
2	का भाषा	what [is] the description?	fr. किम् *prn. f. sg. nom.* (**4.12:**); भाषा *f. sg. nom.*
7	केशव	(कृष्ण) O Destroyer of the Demon केशिन्	fr. केशव *m. sg. voc.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

9	स्थित-	is firm	
8	-धीः	the one whose wisdom	fr. स्थित-धी *a. m. sg. nom.*
10	किं प्रभाषेत	what/how would [that one] speak?	fr. किम् *prn. n. sg. acc.*; प्र + √भाष् *1.Ā. pot.* 3rd *sg.*
11	किम् आसीत	how would [that one] sit?	fr. किम् *pcl.* (**6.20:**); √आस् *2.Ā. pot.* 3rd *sg.*
12	किं व्रजेत	how would [that one] walk?	fr. किम् *pcl.*; √व्रज् *1.P.* (*Ā. for meter*) *pot.* 3rd *sg.*

श्रीभगवानुवाच।

प्रजहाति यदा कामान्सर्वान्पार्थ मनोगतान्। आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते॥५५॥

(श्रीभगवान् उवाच। प्रजहाति यदा कामान्, सर्वान् पार्थ मनोगतान्। आत्मनि एव आत्मना तुष्टः, स्थितप्रज्ञः तदा उच्यते॥)

श्री-भगवान् उवाच। पार्थ, यदा सर्वान् कामान् मनस्-गतान् प्रजहाति, आत्मनि एव आत्मना (=बुद्ध्या) तुष्टः, तदा [सः] स्थित-प्रज्ञः उच्यते। (**2.55**) The Lord said: O अर्जुन, when one abandons all desires [i.e., notional requirements in order to become happy] as they arise in the mind and is happy by oneself [i.e., by an informed intellect], in one's self alone, then that one is called a स्थित-प्रज्ञ (one whose wisdom is firm).

1	श्री-भगवान् उवाच	the Lord said	fr. श्री-भगवत् *m. sg. nom.*; √वच् *P. perf.* 3rd *sg.* (**5.10.3:**)
2	पार्थ	(अर्जुन) O Son of पृथा	fr. पार्थ *m. sg. voc.*
3	यदा	when	fr. यदा *in.*
5	सर्वान् कामान्	all desires [requirements]	fr. सर्व *prn. a. m. pl. acc.* (**4.16.2:**); काम *m. pl. acc.*
6	मनस्-गतान्	[as they] arise in the mind	fr. मनस्-गत *a. m. pl. acc.* (**2.4:** & **.24:** & **.33:**)
4	प्रजहाति	[one] abandons	fr. प्र + √हा *3.P. pr.* 3rd *sg.* (**5.8.3:**)
9	आत्मनि एव	in one's self alone	fr. आत्मन् *m. sg. loc.*; एव *in.*
8	आत्मना	by oneself [by an informed intellect]	fr. आत्मन् *m. sg. inst.*
7	तुष्टः	[and] is happy, is satisfied	fr. तुष्ट *pp. of* √तुष् *pt. m. sg. nom.* (**2.88:**)
10	तदा [सः]	then [that one]	fr. तदा *in.*
13	स्थित-	is firm	
12	-प्रज्ञः	one whose wisdom	fr. स्थित-प्रज्ञ *a. m. sg. nom.*
11	उच्यते	is called	fr. √वच् *ps. pr.* 3rd *sg.* (**5.37.6:** & **2.3.a:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः। वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते॥५६॥
(दुःखेषु अनुद्विग्नमनाः, सुखेषु विगतस्पृहः। वीतरागभयक्रोधः, स्थितधीः मुनिः उच्यते॥)
दुःखेषु अन्-उद्विग्न-मनाः सुखेषु विगत-स्पृहः वीत-राग-भय-क्रोधः मुनिः स्थित-धीः उच्यते। (**2.56**)
The one whose mind is not afflicted in adversities, who has no longing in pleasures, and who is free from राग (attraction), fear, and anger, [that] wise person is called स्थित-धी (one whose wisdom is firm).

3	दुःखेषु	in adversities	fr. दुःख *n. pl. loc.*
2	अन्-उद्विग्न-	is not afflicted	
1	-मनाः	whose mind	fr. अनुद्विग्न-मनस् *a. m. sg. nom.*
6	सुखेषु	in pleasures	fr. सुख *n. pl. loc.*
4	विगत-	who has no	
5	-स्पृहः	longing	fr. विगत-स्पृह *a. m. sg. nom.* (**3.6.i:**)
7	वीत-	free from	
8	-राग-भय-क्रोधः	attraction fear [and] anger	fr. वीत-राग-भय-क्रोध *a. m. sg. nom.*
9	मुनिः	[that] wise person	fr. मुनि *m. sg. nom.*
11	स्थित-धीः	one whose wisdom is firm	fr. स्थित-धी *a. m. sg. nom.*
10	उच्यते	is called	fr. √वच् *ps. pr. 3rd sg.* (**5.37.6: & 2.3.a:**)

यः सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम्। नाभिनन्दति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥५७॥
(यः सर्वत्र अनभिस्नेहः, तद् तद् प्राप्य शुभाशुभम्। न अभिनन्दति न द्वेष्टि, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥)
यः सर्वत्र अन्-अभिस्नेहः तद् तद् शुभ-अ-शुभं प्राप्य न अभिनन्दति न द्वेष्टि, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता। (**2.57**)
The one who is unattached in all situations, who neither rejoices on getting anything pleasant, nor hates getting anything unpleasant—that one's wisdom is firm.

1	यः	the one who	fr. यद् *prn. m. sg. nom.* (**4.11:**)
3	सर्वत्र	in all [situations]	fr. सर्वत्र *in.* (**6.19:**)
2	अन्-अभिस्नेहः	[is] unattached	fr. अनभिस्नेह *a. m. sg. nom.*
7	तद् तद्	anything	fr. तद् *prn. n. sg. acc.* (**7.6.B.2.e:**)
8	शुभ-अ-शुभं	pleasant or unpleasant	fr. शुभ-अशुभ *a. n. sg. acc.* (**2.7:**)
6	प्राप्य	[on] getting	fr. प्राप्य *in. pt. of* प्र + √आप् (**7.19.2:**)
4	न अभिनन्दति	who neither rejoices	fr. न *in.*; अभि + √नन्द् *1.P. pr. 3rd sg.*
5	न द्वेष्टि	nor hates	fr. न *in.*; √द्विष् *2.P. pr. 3rd sg.* (**2.88:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

9	तस्य प्रज्ञा	that one's wisdom	fr. तद् *prn. m. sg. gen.*; प्रज्ञा *f. sg. nom.*
<u>10</u>	प्रतिष्ठिता	is firm	fr. प्रतिष्ठिता *pp. of* प्रति + √स्था *pt. f. sg. nom.* (**6.6:** & **2.101:** & **7.17.1:**)

यदा संहरते चायं कूर्मोऽङ्गानीव सर्वशः। इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥५८॥

(यदा संहरते च अयं, कूर्मः अङ्गानि इव सर्वशः। इन्द्रियाणि इन्द्रियार्थेभ्यः, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥)

यदा च अयं, कूर्मः अङ्गानि इव, इन्द्रिय-अर्थेभ्यः इन्द्रियाणि सर्वशः संहरते [संहर्तुम् अर्हति इत्यर्थः], तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता। (**2.58**)

When, like a turtle and its limbs, one is [at will able] to completely withdraw the senses from their sense pursuits [and again extend them out at will], that one's wisdom is firm.

1	यदा च	[and] when	fr. यदा *in.*; च *in.*
5	अयं	one	fr. इदम् *prn. m. sg. nom.*
3	कूर्मः	a turtle	fr. कूर्म *m. sg. nom.*
4	अङ्गानि	[can withdraw] [its] limbs	fr. अङ्ग *n. pl. acc.*
2	इव	like	fr. इव *in.*
9	इन्द्रिय-अर्थेभ्यः	from [their] sense pursuits	fr. इन्द्रिय-अर्थ *m. pl. abl.* (**2.7:**)
8	इन्द्रियाणि	the senses	fr. इन्द्रिय *n. pl. acc.*
7	सर्वशः	completely	fr. सर्वशस् *in.* (**6.19:**)
6	संहरते [संहर्तुम् अर्हति इत्यर्थः]	withdraws [i.e., is able to withdraw]	fr. सम् + √हृ *1.Ā. pr. 3rd sg.*
10	तस्य प्रज्ञा	that one's wisdom	fr. तद् *prn. m. sg. gen.*; प्रज्ञा *f. sg. nom.*
<u>11</u>	प्रतिष्ठिता	is firm	fr. प्रतिष्ठिता *pp. of* प्रति + √स्था *a. f. sg. nom.* (**6.6:** & **2.101:**)

विषया विनिवर्तन्ते निराहारस्य देहिनः। रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते॥५९॥

(विषयाः विनिवर्तन्ते, निराहारस्य देहिनः। रसवर्जं रसः अपि अस्य, परं दृष्ट्वा निवर्तते॥)

निर्-आहारस्य देहिनः विषयाः रस-वर्जं विनिवर्तन्ते। परं दृष्ट्वा अस्य रसः अपि निवर्तते। (**2.59**)

For the embodied one who does not feed [i.e., does not indulge the senses], the objects turn back [i.e., are not pursued], [but] the longing remains. Knowing the पर [i.e., ब्रह्मन्/reality], even one's longing ceases.

2	निर्-आहारस्य	who does not feed [i.e., indulge the senses]	fr. निस्-आहार *a. m. sg. gen.* (**2.24:** & **.29:**)
1	देहिनः	for the embodied one	fr. देहिन् *a. m. sg. gen.*
3	विषयाः	the objects	fr. विषय *m. pl. nom.*
5	रस-	[but] the longing	
6	-वर्जं	remains	fr. रस-वर्जम् *in.*
4	विनिवर्तन्ते	turn back [i.e., are not pursued]	fr. वि + नि + √वृत् *1.Ā. pr. 3rd pl.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

7	परं दृष्ट्वा	knowing the पर [i.e. ब्रह्मन्/reality]	fr. पर *n. sg. acc.* (**4.16.3:**); दृष्ट्वा *in. pt. of* √दृश्
8	अस्य रसः अपि	even one's longing	fr. इदम् *prn. m. sg. gen.* (**4.8:**); रस *m. sg. nom.*; अपि *in.*
9	निवर्तते	ceases	fr. नि + √वृत् *1.Ā. pr. 3rd sg.*

यततो ह्यपि कौन्तेय पुरुषस्य विपश्चितः। इन्द्रियाणि प्रमाथीनि हरन्ति प्रसभं मनः॥ ६०॥

(यततः हि अपि कौन्तेय, पुरुषस्य विपश्चितः। इन्द्रियाणि प्रमाथीनि, हरन्ति प्रसभं मनः॥)

कौन्तेय, विपश्चितः हि (=यस्मात्) पुरुषस्य यततः अपि, प्रमाथीनि इन्द्रियाणि मनः प्रसभं हरन्ति। (**2.60**)
—Because, O अर्जुन, even though a discerning person puts forth effort, the distracting senses forcefully take away the mind.

2	कौन्तेय	(अर्जुन) O Son of कुन्ती	fr. कौन्तेय *m. sg. voc.*
4	विपश्चितः	a discerning	fr. विपश्चित् *a. m. sg. gen.*
1	हि (=यस्मात्)	because	fr. हि *in.*
5	पुरुषस्य	person	fr. पुरुष *m. sg. gen.*
6	यततः	[is] putting forth effort	fr. यतत् *pr. pt. of* √यत् *1.U. pt. m. sg. gen.* (**7.14.2:**)
3	अपि	even though	fr. अपि *in.*
7	प्रमाथीनि इन्द्रियाणि	[the five] distracting senses	fr. प्रमाथिन् *a. n. pl. nom.*; इन्द्रिय *n. pl. nom.*
9	मनः	the mind	fr. मनस् *n. sg. acc.*
8	प्रसभं हरन्ति	forcefully take away	fr. प्रसभम् *in.*; √हृ *1.P. pr. 3rd pl.*

तानि सर्वाणि संयम्य युक्त आसीत मत्परः। वशे हि यस्येन्द्रियाणि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥ ६१॥

(तानि सर्वाणि संयम्य, युक्तः आसीत मत्परः। वशे हि यस्य इन्द्रियाणि, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥)

[यतः तस्मात्] तानि सर्वाणि [इन्द्रियाणि] संयम्य युक्तः मत्-परः आसीत। यस्य हि इन्द्रियाणि [संस्कृत-बुद्धेः see भ०गी०३.४२-३] वशे, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता। (**2.61**) Mastering all those [senses], the one who is disciplined should remain with Me [the Lord, reality] as the पर (highest, the limitless). For the one whose senses are indeed under authority [of an informed intellect], wisdom is firm.

1	[यतः] [तस्मात्]	[because of this] [therefore]	
3	तानि सर्वाणि [इन्द्रियाणि]	all those [senses]	fr. तद् *prn. n. pl. acc.*; सर्व *prn. a. n. pl. acc.* (**4.16.2:**)
2	संयम्य	mastering	fr. संयम्य *in. pt. of* सम् + √यम् (**2.54:**)
4	युक्तः	[the one] who is disciplined	fr. युक्त *pp. of* √युज् *a. m. sg. nom.* (**2.81:**)
6	मत्-	with Me [the Lord, reality]	
7	-परः	as the highest [the limitless]	fr. मद्-पर *a. m. sg. nom.* (**2.24:**)
5	आसीत	should remain	fr. √आस् *2.Ā. pot. 3rd sg.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

9	यस्य हि	indeed whose	fr. यद् *prn. m. sg. gen.* (**4.11:**); हि *in.*
10	इन्द्रियाणि	[five] senses	fr. इन्द्रिय *n. pl. nom.*
11	[संस्कृत-बुद्धेः] वशे	[are] under authority [of an informed intellect]	fr. वश *m. sg. loc.*
8	तस्य	for the one	fr. तद् *prn. m. sg. gen.* (**4.6:**)
12	प्रज्ञा	wisdom	fr. प्रज्ञा *f. sg. nom.*
13	प्रतिष्ठिता	is firm	fr. प्रतिष्ठिता *pp. of* प्रति + √स्था *a. f. sg. nom.* (**6.6: & 2.101:**)

ध्यायतो विषयान्पुंसः सङ्गस्तेषूपजायते। सङ्गात्सञ्जायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते।।६२।।
क्रोधाद्भवति सम्मोहः सम्मोहात्स्मृतिविभ्रमः। स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति।।६३।।
(ध्यायतः विषयान् पुंसः, सङ्गः तेषु उपजायते। सङ्गात् सञ्जायते कामः, कामात् क्रोधः अभिजायते।।
क्रोधात् भवति सम्मोहः, सम्मोहात् स्मृतिविभ्रमः। स्मृतिभ्रंशात् बुद्धिनाशः, बुद्धिनाशात् प्रणश्यति।।)

विषयान् ध्यायतः पुंसः तेषु सङ्गः उपजायते, सङ्गात् कामः सञ्जायते, कामात् क्रोधः अभिजायते, क्रोधात् सम्मोहः भवति, सम्मोहात् स्मृति-विभ्रमः [भवति], स्मृति-भ्रंशात् बुद्धि-नाशः [भवति], बुद्धि-नाशात् [पुमान्] प्रणश्यति। (**2.62-63**) For a person who mentally dwells on objects, attachment to them arises; from attachment [allowed to flame up by one's value structure] arises [binding] desire [i.e., requirements (in order to be happy) and anticipations (of their fruition)]; from [thwarted] anticipations arises anger; from anger is delusion [i.e., error in judgment]; from delusion is lapse of memory [i.e., what has been taught]; from lapse of memory is lapse of intellect [i.e., wisdom]; from lapse of intellect [i.e., what distinguishes the human condition] the person is destroyed [i.e., the unique human opportunity to attain श्रेयस् is completely wasted, and the person remains in संसार/the life of becoming].

3	विषयान्	on objects	fr. विषय *m. pl. acc.*
2	ध्यायतः	[who is] mentally dwelling	fr. ध्यायत् *pr. pt. of* √ध्यै *1.P. pt. m. sg. gen.*
1	पुंसः	for a person	fr. पुमंस् *m. sg. gen.* (**3.26:**)
5	तेषु	towards them	fr. तद् *prn. m. pl. loc.* (**7.13.2.c:**)
4	सङ्गः	attachment	fr. सङ्ग *m. sg. nom.*
6	उपजायते	arises	fr. उप + √जन् *4.Ā. pr. 3rd sg.* (**5.16.4:**)
7	सङ्गात्	from attachment	fr. सङ्ग *m. sg. abl.*
9	कामः	desire [i.e., requirements and anticipations]	fr. काम *m. sg. nom.*
8	सञ्जायते	arises	fr. सम् + √जन् *4.Ā. pr. 3rd sg.* (**5.16.4: & 2.55:**)
10	कामात्	from [thwarted] anticipations	fr. काम *m. sg. abl.*
12	क्रोधः	anger	fr. क्रोध *m. sg. nom.*
11	अभिजायते	arises	fr. अभि + √जन् *4.Ā. pr. 3rd sg.* (**5.16.4:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

13 क्रोधात्	from anger	fr. क्रोध *m. sg. abl.*
14 सम्मोहः भवति	is delusion [i.e., error in judgment]	fr. सम्मोह *m. sg. nom.*; √भू *1.P. pr. 3rd sg.*
15 सम्मोहात्	from delusion	fr. सम्मोह *m. sg. abl.*
17 स्मृति-	of memory [i.e., what had been taught]	
16 -विभ्रमः [भवति]	[is] lapse	fr. स्मृति-विभ्रम *m. sg. nom.*
18 स्मृति-भ्रंशात्	from lapse of memory	fr. स्मृति-भ्रंश *m. sg. abl.*
20 बुद्धि-	of intellect [i.e., wisdom]	
19 -नाशः [भवति]	[is] lapse	fr. बुद्धि-नाश *m. sg. nom.*
21 बुद्धि-नाशात्	from lapse of intellect	fr. बुद्धि-नाश *m. sg. abl.*
22 [पुमान्] प्रणश्यति	[the person] is destroyed	fr. प्र + √नश् *4.P. pr. 3rd sg.* (**2.101:**)

रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिन्द्रियैश्चरन्। आत्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति॥६४॥

(रागद्वेषवियुक्तैः तु, विषयान् इन्द्रियैः चरन्। आत्मवश्यैः विधेयात्मा, प्रसादम् अधिगच्छति॥)

राग-द्वेष-वियुक्तैः तु आत्म-वश्यैः इन्द्रियैः विषयान् चरन्, विधेय-आत्मा (=वश्य-अन्तः-करणः) प्रसादम् (=शान्तिम्) अधिगच्छति।

(**2.64**) —Whereas, moving among the objects with the senses under authority of the intellect and freed from [being overpowered by] राग-द्वेष (attraction and repulsion—*see* 3.34), the one whose mind is disciplined attains clarity.

7 राग-	attraction	
8 -द्वेष-	and repulsion	
6 -वियुक्तैः	freed from [being overpowered by]	fr. राग-द्वेष-वियुक्त *a. n. pl. inst.*
1 तु	whereas	fr. तु *in.*
5 आत्म-वश्यैः	under authority of the intellect	fr. आत्म-वश्य *a. n. pl. inst.*
4 इन्द्रियैः	with the senses	fr. इन्द्रिय *n. pl. inst.*
3 विषयान्	among the objects	fr. विषय *m. pl. acc.*
2 चरन्	moving	fr. चरत् *pr. pt. of* √चर् *1.P. pt. m. sg. nom.*
10 विधेय-	is disciplined	
9 -आत्मा	the one whose mind	fr. विधेय-आत्मन् *a. m. sg. nom.* (**2.7:**)
12 प्रसादम् (=शान्तिम्)	clarity	fr. प्रसाद *m. sg. acc.*
11 अधिगच्छति	attains	fr. अधि + √गम् *1.P. pr. 3rd sg.* (**5.15.6:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

प्रसादे सर्वदुःखानां हानिरस्योपजायते। प्रसन्नचेतसो ह्याशु बुद्धिः पर्यवतिष्ठते॥६५॥
(प्रसादे सर्वदुःखानां, हानिः अस्य उपजायते। प्रसन्नचेतसः हि आशु, बुद्धिः पर्यवतिष्ठते॥)
प्रसादे [सति] अस्य सर्व-दुःखानां हानिः उपजायते, प्रसन्न-चेतसः हि (=यस्मात्) बुद्धिः आशु पर्यवतिष्ठते। (**2.65**)
When there is clarity, there comes the destruction of all one's sorrows [in the form of guilt and hurt] because, for the one whose mind is clear, the [self-]knowledge [which destroys the sorrow] quickly becomes firm.

1	प्रसादे [सति]	when [there is] clarity	fr. प्रसाद *m. sg. loc.* (**7.14.1.a:**)
4	अस्य सर्व-दुःखानां	of all one's sorrows	fr. इदम् *prn. m. sg. gen.*; सर्व-दुःख *n. pl. gen.*
3	हानिः	abandonment, destruction	fr. हानि *f. sg. nom.*
2	उपजायते	[there] arises, comes	fr. उप + √जन् *4.Ā. pr. 3rd sg.*
7	प्रसन्न-	is clear	
6	-चेतसः	for the one whose mind	fr. प्रसन्न-चेतस् *a. m. sg. gen.*
5	हि (=यस्मात्)	because	fr. हि *in.*
8	बुद्धिः	[self-]knowledge	fr. बुद्धि *f. sg. nom.*
9	आशु	quickly	fr. आशु *in.*
10	पर्यवतिष्ठते	becomes firm	fr. परि + अव + √स्था *1.Ā. pr. 3rd sg.* (**5.15.4:**)

नास्ति बुद्धिरयुक्तस्य न चायुक्तस्य भावना। न चाभावयतः शान्तिरशान्तस्य कुतः सुखम्॥६६॥
(न अस्ति बुद्धिः अयुक्तस्य, न च अयुक्तस्य भावना। न च अभावयतः शान्तिः, अशान्तस्य कुतः सुखम्॥)
अ-युक्तस्य बुद्धिः न अस्ति, न च अ-युक्तस्य भावना (=धारणम्)। न च अ-भावयतः शान्तिः। अ-शान्तस्य कुतः सुखम्। (**2.66**)
For the one who is not disciplined, knowledge is not there, nor contemplation. For the noncontemplative, there is no clarity. For the nonclear, how can there be [the appreciation of the] सुख (fulfillment that is the nature of the limitless self, known as I)?

1	अ-युक्तस्य	for the one who is not disciplined	fr. अयुक्त *pp. of* √युज् *a. m. sg. gen.* (**2.81:**)
2	बुद्धिः	knowledge	fr. बुद्धि *f. sg. nom.*
3	न अस्ति	is not [there]	fr. न *in.*; √अस् *2.P. pr. 3rd sg.*
4	न च	nor	fr. न *in.*; च *in.*
5	अ-युक्तस्य	[for the one who is not disciplined]	fr. अयुक्त *pp. of* √युज् *a. m. sg. gen.* (**2.81:**)
6	भावना (=धारणम्)	contemplation	fr. भावना *f. sg. nom.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

8	न च	nor, there is no	fr. न *in.*; च *in.*
7	अ-भावयतः	for the non-contemplative	fr. अभावयत् *pr. pt. of cs.* √भू *1.P. m. sg. gen.* (**5.40:**)
9	शान्तिः	clarity	fr. शान्ति *f. sg. nom.*
10	अ-शान्तस्य	for the non-clear	fr. अशान्त *pp. of* √शम् *a. m. sg. gen.* (**6.6:** *irreg.* & **2.55:**)
11	कुतः	how [can there be]?	fr. कुतस् *in.* (**6.19:**)
12	सुखम्	[the appreciation of the] fulfillment	fr. सुख *n. sg. nom.*

इन्द्रियाणां हि चरतां यन्मनोऽनुविधीयते। तदस्य हरति प्रज्ञां वायुर्नावमिवाम्भसि॥६७॥

(इन्द्रियाणां हि चरतां, यद् मनः अनुविधीयते। तद् अस्य हरति प्रज्ञां, वायुः नावम् इव अम्भसि॥)

यद् मनः हि (=यस्मात्) चरताम् इन्द्रियाणाम् अनुविधीयते, तद् [मनः] अस्य प्रज्ञां हरति, वायुः अम्भसि नावम् इव [हरति]। (**2.67**)

—Because, that very mind, which follows after the roaming senses, takes away one's wisdom, like the wind [takes away] a small boat on the water.

3	यद् मनः	[very same] mind which	fr. यद् *prn. n. sg. nom.*; मनस् *n. sg. nom.*
1	हि (=यस्मात्)	because	fr. हि *in.*
5	चरताम्	[of] the roaming	fr. चरत् *pr. pt. of* √चर् *1.P. a. n. pl. gen.*
6	इन्द्रियाणाम्	senses	fr. इन्द्रिय *n. pl. gen.*
4	अनुविधीयते	does the following, follows after	fr. अनु + वि + √धा *ps. pr. 3rd sg.* (**5.37.1:**)
2	तद् [मनः]	that	fr. तद् *prn. n. sg. nom.*
8	अस्य प्रज्ञां	one's wisdom	fr. इदम् *prn. m. sg. gen.* (**4.8:**); प्रज्ञा *f. sg. acc.*
7	हरति	takes away	fr. √हृ *1.P. pr. 3rd sg.*
10	वायुः	the wind [takes away]	fr. वायु *m. sg. nom.*
12	अम्भसि	on the water	fr. अम्भस् *n. sg. loc.*
11	नावम्	a small boat	fr. नौ *f. sg. acc.*
9	इव	like, similar to	fr. इव *in.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

तस्माद्यस्य महाबाहो निगृहीतानि सर्वशः। इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥६८॥

(तस्मात् यस्य महाबाहो, निगृहीतानि सर्वशः। इन्द्रियाणि इन्द्रियार्थेभ्यः, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥)

महा-बाहो, तस्मात् यस्य इन्द्रियाणि इन्द्रिय-अर्थेभ्यः सर्वशः निगृहीतानि [निगृहीतुम् अर्ह्यन्ते इत्यर्थः], तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता। (**2.68**)

Therefore, O अर्जुन, the one whose senses [under authority of the intellect] are [or rather, are capable of being] completely withdrawn from the sense pursuits—that one has wisdom that is firm.

2	महा-बाहो	(अर्जुन) O Mighty Armed One	fr. महा-बाहु *m. sg. voc.*
1	तस्मात्	therefore	fr. तस्मात् *in.*
3	यस्य इन्द्रियाणि	the one whose senses [are]	fr. यद् *prn. m. sg. gen.*; इन्द्रिय *n. pl. nom.*
6	इन्द्रिय-अर्थेभ्यः	from the sense pursuits	fr. इन्द्रिय-अर्थ *m. pl. abl.* (**2.7:**)
4	सर्वशः	completely	fr. सर्वशस् *in.*
5	निगृहीतानि [निगृहीतुम् अर्ह्यन्ते इत्यर्थः]	withdrawn [i.e., are able to be withdrawn]	fr. निगृहीत *pp. of* नि + √ग्रह् *a. n. pl. nom.* (**6.6:**)
7	तस्य प्रज्ञा	that one has wisdom	fr. तद् *prn. m. sg. gen.*; प्रज्ञा *f. sg. nom.*
8	प्रतिष्ठिता	[that] is firm	fr. प्रतिष्ठिता *pp. of* प्रति + √स्था *a. f. sg. nom.* (**6.6: & 2.101:**)

या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी। यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः॥६९॥

(या निशा सर्वभूतानां, तस्यां जागर्ति संयमी। यस्यां जाग्रति भूतानि, सा निशा पश्यतः मुनेः॥)

या सर्व-भूतानां निशा [इव], तस्यां संयमी [मुनिः] जागर्ति। यस्यां भूतानि जाग्रति, सा [सद्-वस्तु] पश्यतः मुनेः निशा [इव]। (**2.69**)

What is [like] night for all beings, in that the [wise who is] disciplined is awake. In what [it is that] beings are awake to, that is [like] night for the wise one who sees clearly [i.e., the wise are awake to सत्, reality, and others are only awake to what they believe is reality, but is असत्, unreal].

1	या	what [the truth, विद्या]	fr. यद् *prn. f. sg. nom.* (**4.11:**)
3	सर्व-भूतानां	for all beings	fr. सर्व-भूत *pp. of* √भू *n. pl. gen.*
2	निशा [इव]	is [like] night	fr. निशा *f. sg. nom.*
4	तस्यां	in that	fr. तद् *prn. f. sg. loc.*
5	संयमी [मुनिः]	the [wise one who is] disciplined	fr. संयमिन् *a. m. sg. nom.*
6	जागर्ति	is awake	fr. √जागृ *2.P. pr. 3rd sg.*
7	यस्यां	in what [the untruth, अविद्या]	fr. यद् *prn. f. sg. loc.*
8	भूतानि	beings	fr. भूत *pp. of* √भू *n. pl. nom.*
9	जाग्रति	are awake	fr. √जागृ *2.P. pr. 3rd pl.* (**5.19.10:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

10	सा	that	fr. तद् *prn. f. sg. nom.* (**4.6:**)
13	[सद्-वस्तु] पश्यतः	who sees clearly [the real]	fr. पश्यत् *pr. pt. of* √दृश् *1.P. a. m. sg. gen.* (**5.15.6:**)
12	मुनेः	for the wise one	fr. मुनि *m. sg. gen.*
11	निशा [इव]	[is] [like] night	fr. निशा *f. sg. nom.*

आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत्।
तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे स शान्तिमाप्नोति न कामकामी॥७०॥

(आपूर्यमाणम् अचलप्रतिष्ठं, समुद्रम् आपः प्रविशन्ति यद्वत्। तद्वत् कामाः यं प्रविशन्ति सर्वे, सः शान्तिम् आप्नोति न कामकामी॥)

यद्वत् आपः आपूर्यमाणम् [स्वरूपतः] अ-चल-प्रतिष्ठं समुद्रं प्रविशन्ति, तद्वत् सर्वे कामाः यं प्रविशन्ति — सः शान्तिम् आप्नोति, न काम-कामी। (**2.70**) Like the full and unmoved ocean into which the waters [their source being the ocean] enter [yet whose nature is unaffected by their variations], the one whom all objects of desire enter [yet remains the same in nature]—that one gains peace. Not [so] the one who requires/anticipates these objects [like a small pond requires its streams].

1	यद्वत्	like	fr. यद्वत् *in.*
5	आपः	the waters	fr. अप् *f. pl. nom.* (**3.16:**)
2	आपूर्यमाणम्	being completely filled, the full	fr. आपूर्यमाण *pr. ps. pt. of* आ + √पॄ *a. m. sg. acc.* (**5.37.4:**)
3	अ-चल-प्रतिष्ठं	[and] unmoved	fr. अचल-प्रतिष्ठ *a. m. sg. acc.*
4	समुद्रं	ocean [into which]	fr. समुद्र *m. sg. acc.*
6	प्रविशन्ति	enter	fr. प्र + √विश् *6.P. pr. 3rd pl.*
7	तद्वत्	similarly [remaining the same in nature]	fr. तद्वत् *in.*
9	सर्वे कामाः	all objects of desire	fr. सर्व *prn. a. m. pl. nom.* (**4.16.2:**); काम *m. pl. nom.*
8	यं	the one [into] whom	fr. यद् *prn. m. sg. acc.*
10	प्रविशन्ति	enter [without disturbing]	fr. प्र + √विश् *6.P. pr. 3rd pl.*
11	सः	that one	fr. तद् *prn. m. sg. nom.*
13	शान्तिम्	peace	fr. शान्ति *f. sg. acc.*
12	आप्नोति	gains	fr. √आप् *5.P. pr. 3rd sg.*
14	न	not	fr. न *in.*
16	काम-	objects [of desire]	
15	-कामी	the one who requires/anticipates	fr. काम-कामिन् *a. m. sg. nom.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

विहाय कामान्यः सर्वान्पुमांश्चरति निःस्पृहः। निर्ममो निरहङ्कारः स शान्तिमधिगच्छति॥७१॥

(विहाय कामान् यः सर्वान्, पुमान् चरति निःस्पृहः। निर्ममः निरहङ्कारः, सः शान्तिम् अधिगच्छति॥)

सर्वान् कामान् विहाय, यः पुमान् निः-स्पृहः निर्-ममः निर्-अहङ्-कारः चरति, सः शान्तिम् अधिगच्छति। (**2.71**) Giving up all [binding] desires [i.e., requirements/anticipations], the person who moves about free from longing, free from [the judgment] "this is mine" and free from [the judgment] "I [am only this much]"—that [person] attains peace.

2	सर्वान् कामान्	all [binding] desires	fr. सर्व *prn. a. m. pl. acc.* (**4.16.2:**); काम *m. pl. acc.*
1	विहाय	giving up	fr. विहाय *in. pt. of* वि + √हा
3	यः पुमान्	the person who	fr. यद् *prn. m. sg. nom.*; पुमंस् *m. sg. nom.* (**3.26:**)
5	निः-स्पृहः	free from longing	fr. निस्-स्पृह *a. m. sg. nom.* (**2.24: & .28:**)
6	निर्-ममः	free from [the judgment] "this is mine"	fr. निस्-ममस् *a. m. sg. nom.* (**2.29:**)
7	निर्-अहङ्-कारः	free from [the judgment] "I [am only this much]"	fr. निस्-अहङ्कार *a. m. sg. nom.* (**2.29:**)
4	चरति	moves about	fr. √चर् *1.P. pr. 3rd sg.*
8	सः	that [person]	fr. तद् *prn. m. sg. nom.*
10	शान्तिम्	peace	fr. शान्ति *f. sg. acc.*
9	अधिगच्छति	attains	fr. अधि + √गम् *1.P. pr. 3rd sg.* (**5.15.6:**)

एषा ब्राह्मी स्थितिः पार्थ नैनां प्राप्य विमुह्यति। स्थित्वास्यामन्तकालेऽपि ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति॥७२॥

(एषा ब्राह्मी स्थितिः पार्थ, न एनां प्राप्य विमुह्यति। स्थित्वा अस्याम् अन्तकाले अपि, ब्रह्मनिर्वाणम् ऋच्छति॥)

एषा ब्राह्मी (=ब्रह्मणि अधिष्ठिता) स्थितिः, पार्थ। प्राप्य एनां, न विमुह्यति। अन्त-काले अपि अस्यां स्थित्वा ब्रह्म-निर्वाणम् ऋच्छति। (**2.72**) This is being firm in/as ब्रह्मन् (reality, सत्), O अर्जुन. Attaining this, one is not [any longer] deluded. Being firm in this, even just at the moment of death, one attains liberation in/as ब्रह्मन्.

1	एषा	this	fr. एतद् *prn. f. sg. nom.* (**4.7:**)
3	ब्राह्मी (=ब्रह्मणि अधिष्ठिता)	in/as ब्रह्मन् (reality, सत्)	fr. ब्राह्मी *a. f. sg. nom.*
2	स्थितिः	[is] being firm	fr. स्थिति *f. sg. nom.*
4	पार्थ	(अर्जुन) O Son of पृथा	fr. पार्थ *m. sg. voc.*
5	प्राप्य एनां	attaining this [reality]	fr. प्राप्य *in. pt. of* प्र + √आप्; एनद् *prn. f. sg. acc.* (**4.10:**)
6	न विमुह्यति	one is not [any longer] deluded	fr. न *in.*; वि + √मुह् *4.P. pr. 3rd sg.*
11	अन्त-	of the end [i.e., death]	
10	-काले	at the moment	fr. अन्त-काल *m. sg. loc.*
9	अपि	even [just]	fr. अपि *in.*
8	अस्यां	in this [reality]	fr. इदम् *prn. f. sg. loc.* (**4.8:**)
7	स्थित्वा	being firm	fr. स्थित्वा *in. pt. of* √स्था (**6.9: & 6.6:**)

May be freely distributed in accordance to Copyright page

14	ब्रह्म-	in/as ब्रह्मन् (reality)	
13	-निर्वाणम्	liberation	fr. ब्रह्म-निर्वाण *n. sg. acc.*
12	ऋच्छति	one goes to, one attains	fr. √ऋ *6.P. pr. 3rd sg.* (**5.17.3:**)

ओं तत्सत्। इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे साङ्ख्ययोगो नाम द्वितीयोऽध्यायः॥२॥

(ओं तद् सत्। इति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे साङ्ख्ययोगः नाम द्वितीयः अध्यायः॥)

ओं तद् सत्। इति श्रीमद्-भगवद्-गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्म-विद्यायां योग-शास्त्रे श्री-कृष्ण-अर्जुन-संवादे साङ्ख्य-योगः नाम द्वितीयः अध्यायः। (**2**)

ओं (ब्रह्मन्, the witness of all) is that [only] reality. Thus ends the second chapter, called "The Topic of Knowledge," of the [eighteen chapters of] *Songs of the Glorious Lord*, which is [looked upon as] उपनिषद् [and whose teaching is] in [the form of] a dialogue between श्री कृष्ण and अर्जुन, [the subject matter being] a knowledge of ब्रह्मन् and योग.

1	ओं	ओम् (ब्रह्मन्, the witness of all,)	fr. ओम् *in.*
2	तद् सत्	[is] that [only] reality	fr. तद् *prn. n. sg. nom.*; सत् *n. sg. nom.*
3	इति	(quote-end quote), thus ends	fr. इति *in.*
10	श्रीमद्-	of the venerable, the glorious	
11	-भगवद्-	one having [limitless] glories, Lord	
9	-गीतासु	in [i.e., of] songs	fr. श्रीमत्-भगवत्-गीता *f. pl. loc.* (**2.43:**)
12	उपनिषत्सु	[which are/is looked upon as] उपनिषद्, sacred scripture	fr. उपनिषद् *f. pl. loc.* (**6.24:**)
17	ब्रह्म-	of ब्रह्मन् (reality/सत्)	
16	-विद्यायां	[and] a knowledge	fr. ब्रह्म-विद्या *f. sg. loc.*
18	योग-शास्त्रे	[and instruction of] योग (means, discipline, etc.)	fr. योग-शास्त्र *n. sg. loc.*
14	श्री-कृष्ण-	between Lord कृष्ण	
15	-अर्जुन-	and अर्जुन	
13	-संवादे	in [the form of] a dialogue	fr. श्री-कृष्ण-अर्जुन-संवाद *n. sg. loc.* (**2.7:**)
8	साङ्ख्य-	of knowledge	
7	-योगः	the topic	fr. साङ्ख्य-योग *a. m. sg. nom.*
6	नाम	by the name, called	fr. नाम *in.*
4	द्वितीयः	the second	fr. द्वितीय *ordinal a. m. sg. nom.*
5	अध्यायः	chapter	fr. अध्याय *m. sg. nom.*

May be freely distributed in accordance to Copyright page

May be freely distributed in accordance to Copyright page

References

Apte, V. S. (1973). *The Student's English-Sanskrit Dictionary*. Dehli: Motilal Banarsidass.

—(1978). *The Practical Sanskrit-English Dictionary*. Dehli: Motilal Banarsidass.

—(2001). *Sanskrit-Hindi Kosha*. Delhi: Motilal Banarsidass.

Aruna, A.K. (2012). *The Aruna Sanskrit Grammar Reference*. Palm Desert, CA: Upasana Yoga Press.

—(2012). *The Aruna Sanskrit Grammar Coursebook: 64 Lessons Based on the Bhagavad Gita Chapter Two*. Palm Desert, CA: Upasana Yoga Press.

—(2012). *The Bhagavad Gita Dictionary*. Palm Desert, CA: Upasana Yoga Press.

—(2012). *The Bhagavad Gita Sanskrit Key: Verse-by-Verse Grammar & Vocabulary*. Palm Desert, CA: Upasana Yoga Press.

—(2012). *The Bhagavad Gita Reader: Sanskrit/English Parallel Text*. Palm Desert, CA: Upasana Yoga Press.

—(2012). *The Sanksrit Reading Tutor: Read It, Click It, Hear It!* Palm Desert, CA: Upasana Yoga Press.

—(2012). *The Bhagavad Gita: Victory Over Grief And Death*. Palm Desert, CA: Upasana Yoga Press.

—(2012). *Patanjali Yoga Sutras: Translation and Commentary in the Light of Vedanta Scriptures*. Palm Desert, CA: Upasana Yoga Press.

Bhattacharya, T. (1967). *Sabdastoma-Mahanidhi: A Sanskrit Dictionary*. Varanasi: Chowkhamba Sanskrit Series Office.

Macdonell, A. A. (1976). *A Practical Sanskrit Dictionary*. London: Oxford University Press.

Monier Williams, Sir. (1960). *A Sanskrit-English Dictionary*. Oxford: Clarendon.

—(1976). A Dictionary, English and Sanskrit. Delhi: Moltilal Banarsidass.

Ram Bhanot, A. (1975). *Shrimad Bhagavad Gita with Amritavarshini Tika: Part 1 & 2*. Delhi: Motilal Banarasidaas.

—(1976). *Shrimad Bhagavad Gita with Amritavarshini Tika: Part 3 & 4*. Jalandar: Raj Publishers.

Ramasubba Sastri, Pandit S. (1966). *Kridantarupamala*. Madras: The Samskrit Education Society.

Sankaracarya (1983). *Srimad Bhagavad Gita Bhasya of Sri Samkaracarya: With Text in Devanagiri & English Rendering, Translated by Dr. A.G. Krishna Warrier*. Madras: Sri Ramakrishna Math.

—(1988). *Srimad-Bhagavad-Gita: Sankara-Bhashya Hindi-Anuvada-Sahita by Sri Harikrisnadas Goyandaka*. Gorakhapur: Gita Press.

—(2006). *Bhagavadgita: with the Commentary of Sankaracarya, Translated by Swami Gambhirananda*. Kolkata: Advaita Ashrama.

—(2006). *Srimad-Bhagavad-Gita: Padaccheda Anvaya*. Gorakhapur: Gita Press.

Srivatsankacharya, Sri. Pt. V. (1971). *Avyaya Kosa*. Madras: The Samskrit Education Society.

Swami Dayananda Saraswati (2006). *Bhagavadgītā: Home Study Course*. Coimbatore: Arsha Vidya Gurukulam.

Swami Swarupananda (1972). *Srimad-Bhagavad-Gita*. Calcutta: Advaita Ashrama.

Vishor, K. (1992). *Gītā Prakāśa*. Kalakatta: Sritrilocana Jnana-Vijnana Samstha.

About the Author

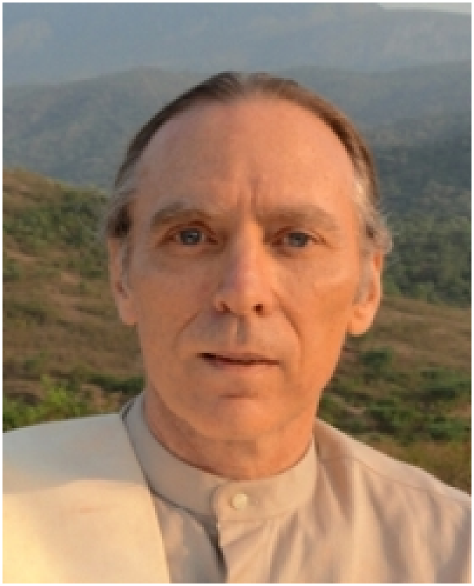

Photo by Cassia Reis, GayatriYoga.eu

A.K. Aruna started his studies in Advaita Vedanta and the Sanskrit language in 1976 at an intensive three-year program in a traditional gurukulam, outside Bombay, India, under Shri Pujya Swami Dayananda Saraswati, the most renowned Sanskrit and Advaita Vedanta scholar of the past century. Stepping outside his academic background in Western philosophy, Aruna immersed himself in the deepest, oldest spiritual tradition in the world. This detailed study opened his eyes. In this ancient teaching, Aruna found a complete merging of the intellect and heart. From that point on, he dedicated his life to the inclusive vision of Vedanta.

Returning to his native United States, Aruna earned a master's degree in South Asian languages and literature from the University of Washington. Aruna later studied computer languages, becoming a programmer and manager of information technology in San Diego, California. Retiring to India in 2000, Aruna dedicated himself to studies in Advaita Vedanta and the Sanskrit Language. He created a set of tools for those students interested in a thorough study of Sanskrit to better understand the Bhagavad Gita. These tools consist of a five-book set under the title, *The Aruna Sanskrit Language Series*. They are: *The Aruna Sanskrit Grammar Reference*; *The Aruna Sanskrit Grammar Coursebook: 64 Lessons Based on the Bhagavad Gita*; *The Bhagavad Gita Dictionary*; *The Bhagavad Gita Reader: Sanskrit/English Parallel Text*; and *The Bhagavad Gita Sanskrit Key: Verse-by-Verse Grammar & Vocabulary*. Additionally, there is now a reading and pronunciation guide, *The Sanskrit Reading Tutor: Read It, Click It, Hear It!* Using these tools, Aruna has been teaching Sanskrit at the Arsha Vidya Gurukulams in both South India and in the U.S.

Aruna has lived and studied in a traditional teaching gurukulam for over nine years in India and two years in the U.S. Wishing to help yoga students ground the traditional purpose of yoga in the revered scriptures of India, Aruna releases *Patanjali Yoga Sutras: Translation and Commentary in the Light of Vedanta Scripture*. This presents the yoga discipline as its practitioners in the ancient scriptures understood and practiced. All of these works are available his via www.UpasanaYoga.org website.